

STUDENTŲ
MOKSLINĖ PRAKTIKA
2013

**KONFERENCIJOS
PRANEŠIMŲ
SANTRAUKOS**

II dalis

Vilnius



Lietuvos
mokslo
taryba

Studentų mokslinė praktika 2013

KONFERENCIJOS PRANEŠIMŲ SANTRAUKOS

II DALIS

VILNIUS
2013

UDK 7/9(474.5)(06)
St384

Lietuvos mokslo taryba

Projekto *Studentų mokslinės veiklos skatinimas* leidinys
Projektą bendrai finansuoja Lietuvos Respublika ir Europos Sąjunga

ISBN 978-995-613-62-6



TURINYS

HUMANITARINIAI MOKSLAI

1. A. S. Ivinskaja. TEMINIO ŽODYNĖLIO "LĘGWAS PASABAS ISZSIMOKIMA LEŽUWIU LĘKISZKA IR LIETUWISZKA", IŠLEISTO 1860 METAIS, ANALIZĖ. 7
2. V. Kavaliauskaitė. TARPUKARIO LIETUVOS LITERATŪRINĖ PERIODIKA: VERTYBIŲ TYRIMAS 9
3. D. Liepuoniūtė. PRANCŪZŲ KALBOS ADMINISTRACINIO STILIAUS LEKSINIŲ ANALITINIŲ KONSTRUKCIJŲ VARTOJIMAS IR VERTIMAS Į LIETUVIŲ KALBĄ 11
4. E. Palubinskaitė. GABRIELĖS PETKEVIČAITĖS-BITĖS RANKRAŠTINIO PAVELDO RENGIMAS SPAUDAI 14
5. B. Petrauskytė. LAZDYNŲ GYVENAMOJO RAJONO, KAIP KULTŪROS PAVELDO VIETOVĖS, ARCHITEKTŪROS VERTĖ 17
6. R. Stasiulytė. TECHNIKOS KALBOS VERTIMO TENDENCIJOS POPULIARINAMOJO MOKSLINIO POBŪDŽIO TEKSTUOSE. 19
7. G. Zelvaras. LIETUVIŲ VALSTYBINGUMO IDĖJA „AUŠROS“ GADYNĖJE 22

MENAI

8. A. Skuolis. SEMANTINIS ĮPRASMINIMAS LIETUVOS ISTORINIŲ PARKŲ KRAŠTOVAIZDŽIO STRUKTŪROJE. 27

SOCIALINIAI MOKSLAI

9. J. Bernatavičiūtė. VALDYMO SPRENDIMŲ PRIĖMIMO DECENTRALIZAVIMO GALIMYBĖS. 33
10. V. Bingelytė. ŽINDYMO REIKŠMĖ IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINEI, PAŽINTINEI IR SOCIALINEI RAIDAI 36
11. M. Gedvilaitė. ĮMONIŲ SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ DARBUOTOJŲ ATŽVILGIU: TEORIJA IR PRAKTINIS ASPEKTAS. 38
12. G. Ivanova. JAUNIMO, PEREINANČIO IŠ STUDIJŲ Į DARBO RINKĄ, ASMENINIŲ KARJEROS SĖKMĖS VEIKSNIŲ ANALIZĖ 40
13. E. Jurgelionytė. EKOLOGINĖS RIZIKOS DISKURSO KONSTRAVIMAS LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE 42
14. E. Kirilovas. POLITINIŲ RYŠIŲ VERTĖ VERSLUI 45
15. J. Kiudytė. SVEIKATINIMO IR MAISTINGUMO TEIGINIŲ SUVOKIMAS REKLAMOJE 48

16. M. Kriauciūnas. STUDENTŲ MOKSLINĖS PRAKTIKOS KONFERENCIJOS PRANEŠIMO SANTRAUKA.	51
17. I. Kryžiūtė. SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS DISKURSAI ŽINIASKLAIDOJE	53
18. L. Lapinaitė. MOKSLINIŲ TYRIMŲ ETIKOS VALDYMAS LIETUVOS MOKSLO ORGANIZACIJOSE. SUBJEKTYVUS IR NORMATYVINIS PLAGIJAVIMO PROBLEMATIKOS APIBRĖŽIMAS	56
19. L. Paulauskaitė. APLINKOSAUGINIŲ INOVACIJŲ DIEGIMAS ĮMONĖJE	59
20. K. Rybačiauskaitė. KURATORIAUS SAVIVOKOS TENDENCIJOS, DARBO MODELIAI IR PROBLEMOS ŠIUOLAIKINIŲ DAILĖS PARODŲ KONTEKSTE	62
21. J. Rudokaitė. KARJEROS PROJEKTAVIMO KOMPETENCIJŲ UGDYMAS (-IS) MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ KONTEKSTE	65
22. P. Stulginskaitė. BENAMIŲ ASMENŲ INSTITUCIONALIZACINĖS PATIRTYS	68
23. E. Sutkutė. INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR INFORMATIKOS KONKURSO „BEBRAS“ INTERAKTYVIOS UŽDUOTYS.	71

HUMANITARINIAI MOKSLAI

TEMINIO ŽODYNĖLIO „LĘGWAS PASABAS ISZSIMOKIMA LEŻUWIU LĘKISZKA IR LIETUWISZKA“, IŠLEISTO 1860 METAIS, ANALIZĖ.

A. S. Ivinskaja¹, K. Rutkovskaja¹

¹ *Vilniaus universitetas*

Praktikos metu aš tyriau vieną iš 6 pasaulyje žinomų šio leidinio egzempliorių, saugomą MA Vrublevskio bibliotekoje. Sprendžiant iš antspaudo antraštiniam leidinio lape jis priklausė kalbininkui, Lietuvių kalbos ir tautosakos tyrinėtojiui Janui Aleksandrui Karlovičiui (1836–1903). Knygoje yra rankraštiniai žymėjimai ir komentarai. Palyginus Jano Karlovičiaus rašto pavyzdį (parašas) su žymėjimais knygoje, paaiškėjo, kad tai neabejotinai Jano Karlovičiaus žymėjimai. Apibendrinant Karlovičiaus taisymus ir žodžių variantus galima teigti, kad mokslininkas šį leidinį naudojo studijose apie lietuvių kalbą („Apie lietuvių kalbą“).

„Lėgwas pasabas...“ yra anoniminis darbas, bet labai vertingas, nes būtent jį pasirinko J. Karlovičius savo moksliniam darbui. Knygos aktualumą patvirtino tai, kad leidinys buvo pakartotinai išleistas dar du kartus 1872 m. ir 1903 m.

Spaudos draudimo metais Lietuvoje knygos ir kiti leidiniai bibliografams kelia nemaža problemų. Viena iš jų – kontrafakcijų (tikslių leidimo duomenų nustatymas) iššifravimas. Tokias problemas ir kelia trečias „Lėgwas pasabas...“ leidinys.

Kita problema – anoniminių arba pseudonimais pasirašytų leidinių autorystė. Konspiracijos sumetimais nebuvo nurodomi leidinių autoriai. Nemažai to meto pseudonimų ir anoniminių leidinių autorių iššifravo ankstesni bibliografai. Ypatingai daug Vaclovas Biržiška. Jis spėja, kad Daukšis – Kazimieras Kristupas Daukša – yra tiriamo leidinio autorius. Palyginus „Lengwo pasabo...“ leksikografinę medžiagą su K. Daukšos išlikusiomis žodyno ištraukomis (*Wyrazy wyjęte z rękopismienego słownika Litewsko-polskiego Kaz. Kszystofa Daukszy Kun. A. Kašarausko užrašai, kun. Jakšto Dambrausko susegti į vieną rankraštį ir pavadinti Lituanica – rankraštis saugomas LNMB*) buvo aptikti tam tikri leksikografiniai sutapimai.

Sunku pervertinti pirmųjų lietuvių kalbų žodynų ir gramatikų svarbą. Praktikos metu surinkau duomenis apie XIX a. antros pusės leksikografinius leidinius. XIX a. pirmos pusės žodynai buvo rankraštiniai ir dažniausiai neišliko.

„Lengvo pasabo...“ struktūra ir turinys atspindi jo pagrindinę paskirtį – padėti išmokti bendrauti lietuvių ir lenkų kalbomis. Pradžioje patalpinti lenkiški žodžiai, o po jų pateikti lietuviški ekvivalentai. Rubrikų pavadinimai ne visada parašyti dviem kalbomis. Kartais tik lenkų kalba. Lietuviškų žodžių rašyba „Lengvo pasabo...“ rubrikose skiriasi. Galima teigti, kad žodynas buvo rengiamas ilgą laiką, o autorius naudojosi skirtingais šaltiniais.

TARPUKARIO LIETUVOS LITERATŪRINĖ PERIODIKA: VERTYBIŲ TYRIMAS

V. Kavaliauskaitė¹, G. Bankauskaitė-Sereikienė¹

¹*Vilniaus universitetas*

Tarpukaris – pokyčių gausa svarbus laikotarpis, lėmęs kultūrinį, ekonominį Lietuvos valstybės renesansą. Okupacijų ir karo išvargintai Lietuvai nepriklausomybė tapo stimulu kurti tautišką, socialiai atsakingą santvarką, skatino paisyti valstybės ir jos piliečių gerovės. Vienu iš pagrindinių puoselėjimo principų tapo kultūra, kurioje ypatingą vietą užėmė literatūra. Pastaroji tarpukario metu buvo itin produktyvi, nepriklausomybės laikotarpis buvo kūrybingas įvairių kartų rašytojams [1]. Spausdinto žodžio svarbą liudija gausi to meto periodika. Per 1918–1940 m. laikotarpį buvo leidžiama apie 2000 įvairių periodinių leidinių [2]. Dauguma visuomeninių-politinių leidinių turėjo ir literatūros rubriką arba priklausė literatūros, kultūros ir politikos kategorijai. Nepaisant to, literatai steigė išskirtinai literatūrai ir jos naujienoms skirtus leidinius. Visa tai liudija itin svarbų literatūros vaidmenį tarpukario Lietuvos gyvenime. Literatūra, būdama palankia idėjų ir pažiūrų sklaidos ir propagandos terpe, V. Martinkaus žodžiais tariant, „vertybių pasauliu“ [3], skatina imtis literatūrinės periodikos tyrimo, padėsiančio atskleisti tuometinę vertybinę sistemą.

Tarpukario Lietuvos literatūrinės periodikos vertybių tyrimui buvo pasirinkti „Literatūros“, „Literatūros naujienų“, „Kultūros“, „Naujosios Romuvos“, „Keturių vėjų“ ir „Keturių vėjų pranašo“ leidiniai. Remiantis leidinių straipsnių aktualijomis ir spausdinamais literatūros kūriniiais, buvo aiškinamasi tarpukario Lietuvos vertybinė sistema, visuomenės gyvenimo ypatumai, analizuojamas periodikos vaidmuo tarpukario Lietuvoje. Darbe buvo laikomasi idealistinės preskriptyvizmo vertybių teorijos, pasak kurios, „vertybė – tai racionaliai suformuluota taisyklė, arba normatyvinė instrukcija, nurodanti, ką reikia pripažinti, t.y. vertinti, ir ko reikia vengti“ [4]. Siekiant išsiaiškinti visuomenės, religijos ir individo svarbą tarpukario Lietuvoje, buvo pasirinkta B. Bitino vertybių klasifikacija, kurioje vertybės skirstomos į sociocentrines, transcendentines ir antropocentrines [5].

Analizuotuose leidiniuose pastebėta kultūros, solidarumo, tautiškumo ir dvasingumo vertybių sklaida, atskleidžianti didaktinį literatūrinės periodikos leidinių indėlį į moralinę, mentalinę, erudicinę, dvasinę tarpukario visuomenės pažangą. Taigi vertybių propaganda buvo skirta moraliai, išsilavinusiai, kultūringai, socialiai atsakingai tautai ugdyti, jos tautinei ir religinei savimonei žadinti. Pastebėta, kad grožinė kūryba buvo suvokiama kaip vertybių skleidėja, visuomenės dorovės ir išprusimo garantas, todėl periodikos leidiniuose imtasi aktyvios literatūros populiarinimo politikos. Ištirta, kad literatūrinės periodikos leidiniai buvo skirti ir literatūriškai išprususios visuomenės lavinimui.

Atliktas literatūrinės periodikos vertybių tyrimas atskleidė sociocentrizmo fenomeną – socialinių vertybių vyravimas parodė, kad tarpukario Lietuvos vertybinėje skalėje svarbesnė yra ne individo, o visuomenės gerovė. Ištirta, kad tarpukario Lietuvos visuomenė buvo sociocentrinė ir individas svarbus tik tiek, kiek jis gali pasitarnauti visuomenės labui.

Literatūra

- [1] Venslovas, V. *Tarpukario Lietuva*. Šviesa, Kaunas. 2007. 166.
- [2] Urbonas, V. *Lietuvių periodinė spauda: raidos istorija ir dabartis*. Voruta, Trakai. 1995. 179.
- [3] Martinkus, V. *Lietuvių raštijos istorijos studijos*. Vertybių raiška literatūroje, 2005, II tomas, 26-45.
- [4] Pruskus, V. *Vertybės rinkoje: sąveika ir pasirinkimas*. Vilniaus pedagoginis universitetas, Vilnius. 2005. 254.
- [5] Armanavičiūtė, V. *Acta paedagogica Vilnensia* 14, 2005, 18-27.

PRANCŪZŲ KALBOS ADMINISTRACINIO STILIAUS LEKSINIŲ ANALITINIŲ KONSTRUKCIJŲ VARTOJIMAS IR VERTIMAS Į LIETUVIŲ KALBĄ

D. Liepuoniūtė¹, A. Leonavičienė²

¹*Vilniaus universitetas*

²*Kauno technologijos universitetas*

Per pastaruosius dvidešimt metų pagausėjo ES dokumentų vertimų į lietuvių kalbą, paspartėjo administracinės kalbos raida ir standartizacija. Kaip visada, greičiausiai į pokyčius reaguoja leksika, kinta tam tikri stilistiniai diferenciniai leksikos vartojimo požymiai. Leksinių vienetų pasiskirstymo tyrimui naudingų duomenų teikia originalo ir vertimo tekstų lyginimas, ypač kai lyginami jauno lietuvių administracinio stiliaus verstiniai tekstai su itin senas šio stiliaus kalbos tradicijas turinčiais anglų arba prancūzų kalbos tekstais. ES dokumentų vertimo į lietuvių kalbą tyrimai teikia naudingų duomenų apie administracinio stiliaus tekstų diferencinius leksikos požymius, originalo ir vertimo kalbos interferenciją ir dabartinių vertimų į lietuvių kalbą kokybę. Atsižvelgus į tai, šio tyrimo medžiaga pasirinktas EUR-lex administracinio stiliaus vienas iš žanrų – teismų išvados prancūzų ir lietuvių kalba, o tiriamuoju objektu – prancūzų kalbai itin būdingos leksinės analitinės konstrukcijos ir jų vertimai į lietuvių kalbą. Tiriamąją medžiagą sudaro 444 puslapiai 2003–2013 metų teismų išvadų (pranc. *conclusions*), padalintų į du lyginamuosius laikotarpius: 2003–2008 metų teismų išvadų imtis, kurią sudaro 106 171 žodžio tekstai, ir 2009–2013 metų teismų išvadų 114 870 žodžių tekstai. Toks leksinių analitinių konstrukcijų pasiskirstymas leidžia nagrinėjamas konstrukcijas laikyti leksiniu diferenciniu teismų išvadų požymiu. Teismų išvadų imčių suskirstymas į du laikotarpius leidžia pastebėti tiriamųjų administracinės kalbos tekstų vertimo pokyčius per dešimt metų, nustatyti vertimų kokybės kitimą. Atliekant minėtą tyrimą keliamas tikslas – išnagrinėti prancūzų kalbos ES teismų išvadų leksinių analitinių konstrukcijų kiekybinį ir kokybinį vartojimą ir nustatyti jų vertimo į lietuvių kalbą polinkius. Kalbotyroje leksinės analitinės konstrukcijos arba formos aiškiai skiriamos nuo *gramatinių analitinių formų* ir *laisvųjų*

žodžių junginių. Skirtingai nuo gramatinių analitinių formų (pvz., prancūzų kalbos *tu as fait, tu vas dire, il vient de parler* ir pan.), leksinę analitinę formą sudaro **pagalbinio veiksmažodžio** (pranc. *verbe support*) ir **daiktavardžio** (rečiau būdvardžio ar prielinksninis) junginys, kurį toje pačioje kalboje atitinka vienas veikamažodis: pranc. *donner les définitions – définir* (liet. *apibrėžti*), *faire des recommandations – recommander* (liet. *rekomenduoti*) ir pan. Ištyrus dviejų skirtingų laikotarpių 705 leksinių analitinių konstrukcijų vertimą, pastebėti panašūs vertimo polinkiai: 1) vertimas lietuvių kalbos veiksmažodžiu (~**60,3** % per dešimtmetį). Šis gana dažnas vertimo būdas gali būti aiškinamas **veiksmažodine** ir **fleksine** lietuvių kalbos prigimtimi 2) vertimas daiktavardine konstrukcija (~**34,8**%). Pasak P. Kniūkštos [1], veiksmažodis pasako tik veiksmą, o daiktavardinė konstrukcija išryškina objektą ar rezultatą, todėl ir nagrinėjamame ES teismų išvadų žanre rasta nemažai daiktavardinių konstrukcijų vertimo pavyzdžių, 3) vertimas daiktavardžiu (~**3,5** %), 4) vertimas būdvardžio formomis (~**0,9** %), 5) vertimasrieveiksmiu (~**0,3**%), 6) leksinės analitinės konstrukcijos vertime praleidimas (~**0,3**%). Surinkti duomenys leidžia daryti išvadą, kad dalis daiktavardinių konstrukcijų gali būti laikomos daugiau ar mažiau standartizuotomis. Pavyzdžiui: **turėti teisę** sudaro ~7,3 % visų daiktavardinių konstrukcijų, jų EUR-lex teismų išvadų vertimuose rasta 18 kartų, **būti žinioje** rasta 11 kartų (jos sudaro ~4,5 % visų vartotų daiktavardinių konstrukcijų). Lietuvių administraciniam stiliui būdingas leksinis uždaramas, tam tikri šablonai, tad rinkdamiesi vertimo sprendimus vertėjai kartais atsižvelgia į diferencinius stiliaus ir žanro požymius, tam tikrų daiktavardinių konstrukcijų vartojimo polinkius. Tarkime, versdami teismų išvadų žanro **ne pas faire obstacle** vertėjai motyvuotai rinkosi **neužkirsti kelio**. Vis dėlto, rasta ir netaisyklingo vertimo atvejų, kai būtų buvę geriau versti veiksmažodžiu, bet ne daiktavardine konstrukcija. Tiriant prancūzų kalbos leksinių analitinių konstrukcijų vertimą lietuvių kalbos daiktavardinėmis konstrukcijomis, aptikta 15 lietuvių kalbos normos nepaisymo, pažodinės raiškos kopijavimo iš analitinių kalbų pavyzdžių, tai sudarė ~**2,1** % visų vertimo pavyzdžių. Tokie vertimai sudaro **3,4** % pirmojo laikotarpio išverstų tekstų. Antrojo laikotarpio (2009–2013 metų) dokumentų vertimuose pastebėtas netinkamų vertimų skaičiaus sumažėjimas – 3 (tai sudaro **0,9** % išverstų tekstų). Gauti duomenys parodo vertimų kokybės **pagerėjimą** per dešimtmetį (2003–2013 metų) leksinių analitinių konstrukcijų vertimo atžvilgiu. Apibendrintai galima teigti, kad vertėjai gana tiksliai ir vertimo kalbos normos požiūriu tinkamai vertė leksines analitines konstrukcijas, tačiau pavieniai netaisyklingo vertimo atvejai parodė,

kad yra reikalinga kelti vertėjų kvalifikaciją, jie turi gilintis ne tik į originalo kalbą, bet itin gerai mokėti vertimo kalbą, bendrinės kalbos ir dalinę stiliaus normą. Juk vertimais galima praturtinti bendrinės kalbos išgales arba kreipti kalbą netinkamų sistemos kitimų kryptimi.

Literatūra

- [1] Kniūkšta, P. *Administracinė kalba ir jos vartoseną*. Lietuvių kalbos instituto leidykla, Vilnius. 2005. p. 268.

GABRIELĖS PETKEVIČAITĖS-BITĖS RANKRAŠTINIO PAVELDO RENGIMAS SPAUDAI

E. Palubinskaitė¹, R. Bleizgienė²

¹ *Klaipėdos universitetas*

² *Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas*

Laiškus galime vadinti viena iš vertingiausių literatūrinio palikimo dalių. Jie priskiriami egodokumentams, kuriuos istorikas Vytautas Berenis aiškina kaip dokumentus, kuriuose sąmoningai ar nesąmoningai apie save kas nors atskleidžiama arba nutylima [1]. Kadangi XIX a. pab. – XX a. prad. carinės Rusijos valdžia ribojo daugumą besikuriančios lietuvių visuomenės viešą veiklą, todėl per privačius žmonių ryšius, palaikomus laiškais, buvo kuriamas nacionalinės kultūros laukas. Epistoliniai tekstai ypatingai svarbūs tyrinėjant moterų rašymą, nes tai buvo pirmoji „moterims pasiekiamą rašytinio teksto forma, rašančiųjų moterų mokykla“ [2]. XIX a. pabaigoje laiškam tapus vienu svarbiausių žmonių tarpusavio santykių palaikymo būdu, juose galime aptikti to laiko privačiam bendravimui būdingą spontanišką nuotaikų raišką, literatūrinių kanonų nesuvaržytą žodžio ekspresiją. Rašytojų-moterų laišakai ypač svarbūs, nes, kaip gerai žinoma, jų kūryba buvo daugelio vyrų redaguota, todėl siekiant pažinti moterų-rašytojų savitumą, individualios kalbos pobūdį, laišakai tampa autoritetingiausiu autorinio teksto pavyzdžiu. Pranešime siekiama kompleksiskai aptarti G. Petkevičaitės-Bitės laiškus Jurgiui Šauliui, rašytus 1906–1925 m. Kadangi būtent ši Bitės rankraštinio paveldo dalis dar nepublikuota, praktikos metu buvo atlikti pirminiai laišku rengimo spaudai darbai: tekstai buvo šifruojami ir perrašyti paraidžiui, rengti jų komentarai. Laiškų originalai yra saugomi Pensilvanijos universiteto bibliotekoje ir kol kas lietuvių literatūros ir kultūros istorikams buvo mažai prieinami. Laiškų atšvietai saugomi LLTI rankraštyne ir KU bibliotekos Kazio Pemkaus archyve. Vasaros praktikos metu taip pat buvo nagrinėjamas ir Bitės dienoraščio, manoma rašyto 1878–1889 m., fragmentas, saugomas LLTI Rankraščių skyriuje. Ir epistolika, ir diaristika transliteruota išlaikant originalo rašybą, gramatiką, sintaksę ir t. t.

Išlikęs gana didelis Bitės laiškų J. Šauliui kiekis (171 vienetai) koreguoja ankstesnius jos gyvenimo ir kūrybos tyrinėjimus. Kaip pastebi prof. Vladas

Žukas, šis epistolinis palikimas svarbus praėjusio šimtmečio lietuvių kultūros istorijai [3]. Iš laiškų galime sužinoti apie Bitės pastangas įkurti Lietuvių moterų sąjungą, čia randame daugiau informacijos apie Bitės ir Žemaitės dalyvavimą Rusijos moterų suvažiavime 1908 m., Peterburgo lietuvių draugijų rengiamuose literatūros vakaruose. Gana daug Bitė pasakoja apie šeimos narius ir santykius su jais, apie globojamų vaikų mokymą (daugiausiai Antano Kasparavičiaus). Dažname laiške ji mini savo prastą sveikatą. Juose atsiskleidžia ir svarbūs Bitės žurnalistinės veiklos bruožai – gana plačiai ji rašė apie redagavimo problemas, organizacinius nesklandumus, daugiausiai minėdama *Vilniaus žinias* ir *Lietuvos žinias*. Paminėtinas ir Bitės atvirai išsakomas itin kritinis požiūris į klerikalus. Laiškai puikiai iliustruoja ir nuolatinį rašytojos rūpestį – *Žiburėlio* draugijos šelpiamus studentus, tarp kurių, beje, buvo ir pats Bitės adresatas Jurgis Šaulys.

Dienoraštyje pasirodo vėlesniuose tekstuose, atsiminimuose pačios rašytojos nutylėtos privataus gyvenimo detalės: slapta puoselėti lūkesčiai išeiti iš tėvų namų, neišsipildžiusi svajonė studijuoti matematiką universitete. Anot Ramunės Bleizgienės, plačiau tyrinėjusios aptariamą dienoraščio fragmentą, jame „atviriau reiškiamas nepasitenkinimas gyvenimu tėvo namuose, šio gyvenimo būdo primestu vaidmeniu, veiklos kryptimis“ [4].

Pranešime taip pat trumpai pristatomas ir Bitės adresatas Jurgis Šaulys. Anot prof. Romos Bončkutės, J. Šaulys, 1918 m. Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, buvo vienas iš autoritetingiausių XX a. pradžios literatūrinio gyvenimo organizatorių (greta Povilo Višinskio), „veikusių to meto rašytojų [Sofijos Pšibiliauskienės (Lazdynų Pelėdos), Bitės, Vilhelmo Storosto (Vydūno) ir kt. – E. P.] kūrybos, pasaulėžiūros, apskritai literatūrinio, publicistinio lauko formavimą“ [4]. Tad iš G. Petkevičaitės epistolinio palikimo turime galimybę sužinoti, kokį vaidmenį šis asmuo atliko rašytojos gyvenime, kaip laiškais palaikomas ryšys veikė abu šiuos asmenis.

Jau daugelį metų Bitės kūrybinis palikimas bei visuomeninė veikla nėra sulaukusi nuodugnesnių tyrimų. Minėtinose kasmetinėse Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos rengiamose konferencijose, kurių metu skaityti pranešimai publikuojami straipsnių rinkiniuose. Tad aptariamas rankraštinis Bitės paveldas – jaunystės metų dienoraštis, laišškai – esmingai prisideda prie XIX a. pab. – XX a. pirmos pusės privataus ir viešo gyvenimo konkretaus pažinimo.

Literatūra

- [1], [5] Berenis, V. Egodokumentų tyrimai: ištakos, metodai, perspektyvos, p. 14; Bončkutė, R. Sofijos Pšibiliauskienės (Lazdynų Pelėdos), Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Vilhelmos Storosto (Vydūno) laišakai Klaipėdos universiteto bibliotekos Kazio Pemkaus fonde. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XV-XX amžiuje* (sud. Pacevičius A.), VUL leidykla. Vilnius, p. 427.
- [2] Kučinskienė, A. 2011/08. Ne laiškas apie laiškus: kaip skaityti epistolinius tekstus? *Naujasis Židinys-Aidai*, p. 551.
- [3] Žukas, V. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės laišakai Jurgiui Šauliui In: *Gabrielė Petkevičaitė-Bitė: laikmetis, žmonės, aplinka. Mokslinės konferencijos pranešimai, parodos*. Vilnius. 2001. p. 25.
- [4] Bleizgienė, R. *Privati tylą, vieši balsai: moterų tapatybės kaita XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje*. LLTI leidykla. Vilnius. p. 213.

LAZDYNŲ GYVENAMOJO RAJONO, KAIP KULTŪROS PAVELDO VIETOVĖS, ARCHITEKTŪROS VERTĖ

B. Petrauskytė¹, L. Nekrošius²

¹ *Vilniaus dailės akademija*

² *Vilniaus Gedimino technikos universitetas*

Sovietinės Lietuvos laikotarpio modernizmo architektūros vertės klausimai nėra iki galo išspręsti paveldosauginiu aspektu, todėl šiandien ši problema darosi vis aktualesnė. Problemiškas sovietinio laikotarpio visuomeninių pastatų kaip kultūrinio paveldo klausimas kvestionuoja modernizmo laikotarpio gyvenamosios architektūros likimą. Žvelgiant iš šiandieninės perspektyvos į praėjusio amžiaus architektūros palikimą, yra tikslinga ir aktualu sovietmečio Lietuvoje vykusius urbanistinius procesus aiškinti aprėpiant kuo platesnius kontekstus. Tai buvo bandoma atlikti ir šiame darbe. Darbo objektas – Lazdynai – vienas pirmųjų modernių Vilniaus gyvenamųjų rajonų, pastatytų pagal tuometinių naujųjų Europos priemiesčių pavyzdį. Tad norint suprasti modernizmo architektūros Lietuvoje formavimąsi, Lazdynų rajono atsiradimo ištakas, jo svarbą ir išskirtinumą, turime susipažinti su tuometine kultūrine, socialine, ekonomine ir politine situacija, kuri darė didžiulę įtaką tuo metu sparčiai plėtojamoms masinėms statyboms.

Šaltinių ir literatūros apžvalga.

Lazdynų gyvenamojo rajono autentiški pirminiai šaltiniai yra Vilniaus apskrities archyve saugomi dokumentai. Tai vykusios statybos darbų medžiaga, atskirų mikrorajonų tipiniai projektai, kuriuose pateikiama techninė rajono statybos informacija ir inžineriniai brėžiniai. Taip pat tyrimui naudingi šaltiniai yra Lazdynų kaip gyvenamojo rajono analizės sovietinio laikotarpio istoriografijoje. Tai pavieniai Lietuvos architektūros kritikos ir teorijos straipsniai kultūrinėje periodikoje – daugiausia 8-ojo dešimtmečio „Statyba ir architektūra“, „Kultūros barai“, „Švyturys“, „Literatūra ir menas“ skelbti straipsniai, skirti paminėti bei įvertinti ką tik pastatytą rajoną. Šie straipsniai – publicistinio stiliaus, dažnai pagiriamieji, turintys socialistinės „šviesaus rytojaus“ retorikos bruožų, juose nesama jokio diskursinio aspekto, nėra gilesnės objektų analizės ar net formalios kritikos. Pagrindinis dėmesys skiriamas sovietinių ideologijų skelbimui, paraleliai kritikuojant vakarietišką sistemą. Nors kritinių straipsnių ar dalykinės,

argumentuotos analizės pasitaikė ne tiek daug, keletas atvejų matoma Algimanto Mačiulio ir Jurgio Vanago publikacijose. Daugelis kitų straipsnių gali būti naudojami kaip istorinė medžiaga to laikmečio bendram konteksto praplėtimui ir suvokimui, požiūrio identifikavimui, architektūriniam, urbanistiniam diskursui analizuoti. Plečiant bendrą ano laikmečio suvokimą, naudinga tyrimui pasitelkti ir TSKP CK suvažiavimų medžiagą, kurioje publikuojami pasisakymai atspindi to meto ideologiją ir atskleidžia glaudžius architektūros ir politikos ryšius.

Knygų, skirtų vien tik Lazdynų rajonui tik viena, išleista dar sovietiniais laikais. Šis Vytauto Balčiūno ir Jurgio Vanago leidinys „Lazdynai“ [1] supažindina skaitytojus su rajonu, aprašo projekto eigą, siekius ir rezultatus, išryškinant tik pačius geriausius rajono bruožus, taip įtvirtinant nepaneigiamą jo svarbą ir didelę reikšmę socialistinės santvarkos žmogui. Knygoje taip pat nėra kritinės analizės, ja siekta tik populiarinti rajoną, tad knygos tonas atspindi įprastą sovietmečiui pakilų rašymo stilių.

Dviejų produktyviausių Lietuvos urbanistų teoretikų Jurgio Vanago ir Kazimiero Šešelgio darbuose nagrinėjamos pasaulinės miesto raidos, planavimo istorijos tendencijos. Tačiau be atskirų straipsnių spaudoje, nėra daug studijų, plačiau analizuojančių bei kritiškai vertinančių pačią urbanistiką kaip discipliną. Viena labiausiai tyrimui pasitarnavusių knygų – tai Marijos Drėmaitės, Vaido Petrulio ir Jūratės Tuklytės mokslinė kolektyvinė monografija „Architektūra sovietinėje Lietuvoje“ [2]. Joje, atlikus išsamius tyrimus, ištyrus daugelį šaltinių, pateikiamas platus sovietmečio kontekstas. Ši monografija viena iš nedaugelio taip trūkstamų tyrimų, norint suprasti Lietuvos modernizmo architektūros raidą. Joje atskiras skyrius skirtas ir Lazdynams, jame jau matome naują, kritišką požiūrį į rajoną, atveriantį daugiau matymo ir vertinimo perspektyvų.

Šio darbo tikslas yra pasitelkti Lazdynų rajoną ne kaip atvejį ar pavyzdį, tiriant urbanistiką ir miesto teoriją, o kaip pagrindinį objektą ir ieškoti išeičių būtent iš šios vienu metu išskirtinės, bet kartu ir tipiškos sovietmečio masinės gyvenamųjų namų architektūros. Lazdynų rajonas pristatomas plečiant to meto socialinį, kultūrinį, ekonominį, politinį bei architektūrinį kontekstą, aprėpiant tiek SSRS, tiek Vakarų Europos arealą. Darbe siekiama pristatyti tipinės – ekonomiškos ir industrializuotos architektūros ištakas, rasti tai lėmusias pagrindines teorines disciplinas.

Literatūra

- [1] Balčiūnas, V., Vanagas, J. *Lazdynai*, Mokslas, Vilnius, 1983.
- [2] Drėmaitė, M., Petrulis, V., Tulytė, J. *Architektūra Sovietinėje Lietuvoje*, Vilniaus dailės akademijos leidykla, Vilnius 2011, p. 411.

TECHNIKOS KALBOS VERTIMO TENDENCIJOS POPULIARINAMOJO MOKSLINIO POBŪDŽIO TEKSTUOSE

R. Stasiulytė¹, S. Petronienė¹

¹ Kauno technologijos universitetas

Šiuolaikiniame sparčiame mokslo ir technikos raidos pasaulyje terminų kūrimas ir naudojimas tampa itin svarbiu. Į pagreitį įgaunantį globalizacijos srautą įtraukiami visi. Techniniai terminai labai sparčiai plinta ne tik tarp tam tikrų sričių specialistų, bet ir plačiojoje visuomenėje. Dėl šios priežasties lietuvių kalbos terminologijoje reikalinga atlikti dar nemaža tyrimų ir analizių, koncentruotis ties terminų tvarkyba. Norint pasiekti gerų tyrimo rezultatų, būtina apibrėžti, kas yra terminas. Nėra vieningo termino apibrėžimo, tačiau nemaža dalis terminologų ir vertimo teoretikų sutinka, jog pagrindinis skirtumas tarp paprastų žodžių ir terminų yra tas, jog terminai yra specialūs žodžiai ar žodžių junginiai, žymintys tik tam tikros mokslo, technikos ar kitos srities objektus, jų savybes ir yra naudojami tik tos konkrečios srities specialistų. [1], [2]

Mokslo populiarinimo stiliuje esančių terminų analizė vykdyta keliais etapais (atrinkti techninės pakraipos straipsniai, iš jų išrinkti terminai ir jų vertimo atitikmenys, atlikta kiekybinė ir kokybinė pavyzdžių analizė). Šešiolikoje originalių straipsnių anglų kalba ir jų vertimų į lietuvių kalbą rasti 530 terminai. Visi terminai buvo tikrinami ieškant jų įprastuose spausdintuose ar elektroniniuose žodynuose.

Išanalizavus vienažodžius, dvižodžius ir trižodžius terminus išryškėjo tendencija, jog dažniausiai vienažodžiai angliški terminai turi vienažodžius lietuviškus atitikmenis, dvižodžiai – dvižodžius, o trižodžiai visais atvejais buvo verčiami tik trižodžiais atitikmenimis. Daugeliu atvejų terminai buvo išversti terminologų pripažintais ir lietuvių kalbos komisijos patvirtintais terminais, tačiau pasitaikė ir tokių atvejų, kai vertėjai pasirinko kitokį termino vertimą.

Mokslo populiarinimo stiliaus tekstuose esančių terminų analizė nustebino vertimo variantų gausa bei terminų struktūros variacijomis. Siekiant kuo tiksliau išanalizuoti surinktus terminus, analizė buvo vykdoma remiantis termino žodžių skaičiumi, t.y. vienažodžiai, dvižodžiai ir trižodžiai terminai buvo analizuoti atskirai detaliam apžvelgiant visus rastus atvejus.

VIENAŽODŽIAI TERMINAI. Išanalizavus surinktus terminus vertime pastebėta tendencija ar bent jau siekis išlaikyti ne tik originalaus angliško termino žodžių skaičių, bet ir struktūrą kalbos dalių atžvilgiu, t.y. vienažodžiai angliški terminai dažniausiai verčiami vienažodžiais lietuviškais terminais (149 terminai iš 174) išlaikant tą pačią kalbos dalį (daiktavardį). Neretai pasitaiko atvejų, kai vienažodžiai angliški terminai į lietuvių kalbą išverčiami dvižodžiais terminais (23 terminai iš 174), na o aprašomuoju būdu išverstas tik 1 terminas.

DVIŽODŽIAI TERMINAI. Panašiai kaip ir vienažodžių, dvižodžių anglišku terminų vertime vyrauja tendencija išlaikyti originalaus termino žodžių skaičių ir dvižodžius angliškus terminus versti dvižodžiais lietuviškais terminais (207 terminai iš 246), tačiau taip pat rasta vienažodžių verstinių terminų (9 terminai iš 246), taip pat ir trižodžių verstinių terminų (23 terminai iš 246). Struktūros atžvilgiu pastebimi tam tikri skirtumai, kuriuos nulemia anglų ir lietuvių kalbų skirtumai, t.y. lietuvių kalba yra laikoma sintetinė, tad naudoja kur kas daugiau žodžių darybos būdų nei anglų kalba. Vyraujančios anglišku terminų struktūrų kalbos dalys – daiktavardžiai ir būdvardžiai, kai tuo tarpu lietuvių kalboje terminų struktūrose neretai sutinkami ne tik daiktavardžiai ar būdvardžiai (konkrečiau įvardžiuotiniai ir su priesagomis –inis, kurie anglų kalboje neskiriami, o lietuvių kalboje turintys didelę įtaką terminams keliamų reikalavimų įgyvendinimui), bet ir dalyviai.

TRIŽODŽIAI TERMINAI. Trižodžių anglišku terminų vertimo žodžių skaičiaus atžvilgiu skirtingų variantų nėra tiek daug kiek dvižodžių, nes beveik visi trižodžiai angliški terminai išversti trižodžiais lietuviškais terminais (19 terminų iš 20) ir rastas tik 1 atvejis, kai trižodis angliškas terminas išverstas dvižodžiu lietuvišku terminu. Struktūros atžvilgiu jokios anglišku terminų struktūros (kalbos dalių) išlaikymo tendencijos nepastebėtos. Trižodžių terminų vertimui vertėjai pasitelkia įvardžiuotinius ir su priesagomis –inis būdvardžius, vardininko ir kilmininko linksnio daiktavardžius.

NEĮPRASTI TERMINŲ VERTIMO VARIANTAI. Analizuojant angliškus mokslo populiarinimo stiliuje esančius terminus buvo pastebėti tam tikri neatitikimai ar įdomesni vertimo variantai: vertimo termine palikta angliškojo termino šaknis, pvz., propeller – propeleris (www.lrs.lt terminų glosarijuje siūlomas oro sraigto terminas), būdvardžio su priesagomis –inis vietoje lietuvių kalbos komisijos siūlomo daiktavardžio kilmininko linksnio naudojimas, pvz., container ship – konteinerinis laivas (www.lrs.lt – konteinerių laivas), nesilaikoma sistemiškumo, t.y. tas pats terminas išverstas skirtingai, pvz., solar panel tame pačiame straipsnyje vienoje vietoje išverstas saulės moduliui, o kitoje – saulės baterija, ne visiškai

patenkinti terminams keliami reikalavimai (trumpumo, aiškumo, taisyklingumo vienareikšmiškumo ir kalbos ekonomijos), pvz., up quark – aukštyn kvarkas (Fizikos terminų žodyne – kylantysis kvarkas), vengiama naudoti įvardžiuotines būdvardžių formas, pvz., heavy elements – sunkūs metalai (Fizikos terminų žodyne sunkieji elementai), prasmė išlaikoma, tačiau terminai išverčiami kiek kitaip, nei yra priimta, pvz., laser beam – lazerio spindulys (Fizikos terminų žodyne lazerio spinduliūtės pluoštas), oil rig – naftos platforma (www.lrs.lt naftos bokštas), red blood cells – raudonieji kraujo kūneliai (Medicinos terminų žodyne eritrocitai). Šiuos atvejus galėjo nulemti siekis išlaikyti stilistinį/ semantinį straipsnio vienodumą, tam tikrais atvejais supaprastinti mokslinę kalbą, kad ši nesukeltų skaitytojams suvokimo problemų.

Visi įdomesni ir neįprasti terminų vertimo variantai negali būti laikytini klaidomis. Išanalizavus terminus ir jų vertimus galima daryti išvadą, jog dėl stilistinių priežasčių terminai neretai verčiami net tik stengiantis išlaikyti originalaus termino struktūrą ir žodžių skaičių, bet ir aprašomuoju būdu.

Literatūra

- [1] Keinys, St. Terminologijos raida, būklė, vaidmuo ir uždaviniai į XXI amžių įžengus *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos*. Lietuvių kalbos instituto leidykla, Vilnius, 2005 m., 229 p.;
- [2] Gaivenis, K. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. LKI leidykla, Vilnius. 2002. 13-17p.

LIETUVIŲ VALSTYBINGUMO IDĖJA „AUŠROS“ GADYNĖJE

G. Zelvaras¹, A. Vyšniauskas²

¹ *Mykolo Romerio universitetas*

² *Vilniaus universitetas*

Tyrimo chronologiniai rėmai apėmė ne vien 1883–1886 metus, kai buvo leidžiama „Ausra“ [1], bet ir dar keletą metų po to, kai „aušrininkai“ publikavosi ir kituose leidiniuose. „Varpo“ pasirodymas 1889 m. žymėjo naujesnį lietuvių tautinio sąjūdžio etapą, dėl to tyrime apsiribota laikotarpiu iki 1889 m., neliečiant „varpininkų“ publikacijų. Be straipsnių „Ausroje“ atliekant tyrimą buvo analizuojamos dar ir JAV leisto lietuviško laikraščio „Unija“ [2], o taip pat laikraščio „Lietuwiszskasis Balsas“ [3] publikacijos. Susipažinta ir su istorikų veikalais, nagrinėjusiais „aušrininkų“ veiklą ir idėjas įvairiausiai aspektais (jų bibliografinių duomenų nepateikiame dėl vietos stokos). Kaip toliau parodysimė, valstybingumo idėjos kėlimo užuomazgų „Ausroje“ galima rasti tik netiesiogine forma. O „Unijoje“ ir „Lietuwiszskajame Balse“ lietuvių valstybingumo idėja jau įgavo raiškesnį pavidalą.

Nagrinėjant „Ausrą“ ypatingas dėmesys buvo skiriamas Jono Basanavičiaus ir Jono Šliūpo tekstams, rašytiems šiame laikraštyje 1883–1884 metais. „Ausros“ 1883 m. Nr. 1 įvadiniame tekste („Priekalba“) ir 1884 m. Nr. 1, 2, 3 pasirodžiusiame ilgame straipsnyje „Apie senovės Lietuvos pilies“, paskutinėje jo dalyje, J. Basanavičius kelia kultūrinio lietuvių atgimimo uždavinius. Kaip išnykimo grėsmę įvardydamas lietuvių kalbos nykimą, jis faktiškai liečia kultūrinės lietuvių autonomijos klausimą, kuris išreiškiamas „lietuviškų mokslinčių“ reikalingumo iniciatyva. Lietuvius ir jų teises prilygindamas kitoms tautoms, daktaras, žinoma, neišvengė ir politikos, nors pats „Priekalboje“ deklaravo, jog „Ausra“ nelies tarptautinės politikos. Vadinasi, nors „Ausroje“ Basanavičius tiesiogiai nekėlė lietuvių valstybingumo idėjos, bet lietuvių kultūrinės autonomijos klausimas, pakeltas tarptautinės politikos klausimu, jau galėjo drumsti politinius carinės imperijos vandenius.

J. Šliūpas „Ausros“ 1884 m. Nr. 1, 2, 3 pasirodžiusiame straipsnyje „Tikrasis ieškinyš tėvyniškumo“ taip pat nekėlė valstybingumo reikalavimo tiesiogiai,

tačiau brėžė kultūrinę ir socialinę-ekonominę lietuvių tautos kūrimo programą. Buvo rašoma apie ekonominę lygybę kaip apie socialinio teisingumo pagrindą. J. Šliūpas iškelia nekonfesinio švietimo idėją, pagal kurią kiekvienas lietuvis turėtų lygias galimybes mokytis. Taigi, nors Vokietijoje (Rytų Prūsijoje) leistoje „Auszroje“ tiesioginis ir aiškus valstybingumo reikalavimas keliamas nebuvo, tačiau pamatiniai dalykai, be kurių neveikia valstybė, jau buvo aptariami. Tai ir lietuviškos mokyklos idėja, ir ekonominės lygybės idėja, ir švietimo, visiems suteikiančio lygias galimybes, iniciatyva.

Aiškliai regima lietuvių valstybingumo idėja yra Amerikos lietuviškoje spaudoje nuo 1885 m. Vienas pagrindinių jos autorių – jau minėtas „aušrininkas“ J. Šliūpas. Laikraščio „Unija“ 1885 m. Nr. 2 pasirodžiusiame straipsnyje „Nauja sėkla“, J. Šliūpas, pasirašęs inicialu „K.“, kelia bendros Lietuvos – Latvijos valstybės idėją. Ją toliau gvildeno tų metų „Unijos“ Nr. 4 paskelbtame straipsnyje „Baidyklė ir viltis“, o taip pat vėliau ir kituose leidiniuose. Išsamiau tekstu J. Šliūpo keltą lietuvių – latvių vienybės idėją yra tyrinėjęs istorikas Dan-giras Mačiulis [4].

Tačiau ar J. Šliūpas buvo pirmasis, išmąstęs Lietuvos ir Latvijos bendros valstybės viziją? Minėtame 1885 m. straipsnyje „Nauja sėkla“ J. Šliūpas pateikia įdomų faktą, jog 1884 m. jam viešint Tilžėje ir atliekant pranešimą apie lietuvininkų siekius, keli ten dalyvavę vokiečiai kalbėjo taip: „Lietuva, jeigu ji turės gerus mokintus vadovus, gali turėti laimingą ateitę; nes maskoliui besiveržiant į vakarus, o vokiečiams į rytus, galės girdi ateit ant to kad tarpe maskolių ir vokiečių išdygs Lietuv-Latvija, neutrališka žemė, kaip kad šiandien yra Šveicarija.“

Mintis verta dėmesio. Ją J. Šliūpas „Unijos“ puslapiuose svarstė rimtai ir net pateikė galimą kelią, kuriuo einant tokia valstybė galėtų atsirasti. Jo manymu, susidūrus pangermanizmui su panslavizmu federacinė Lietuvos-Latvijos valstybė galėtų gimi. Lietuviai ir latviai, tuo metu, turėtų susiorganizuoti, apsiginkluoti ir gintis, o tarptautinei politinei bendruomenei tai turėtų būti ženklas, kad šis reikalas yra teisingas. J. Šliūpas pateikė net tokios valstybės programą. Nors 1885 m. J. Šliūpas jau rašo apie naujo lietuvių valstybingumo koncepciją jungiantis lietuviams su latviais, bet chronologiškai žiūrint ne jis yra šios idėjos pradininkas.

Modernaus lietuvių valstybingumo idėją Lietuvos-Latvijos federacijos pavidalu (panašiu į Šveicarijos konfederaciją) pirmieji iškėlė vokiečiai ir ją 1884 m. jau kėlė diskusijose. Tai pripažindamas J. Šliūpas šią idėją perėmė ir toliau plėtojo. O tai, kad 1884 m. per J. Šliūpo paskaitą Tilžėje „Lietuv-Latvijos“ kaip neutra-

lios valstybės idėją diskutuojant kėlė ne vienas, o keli vokiečiai, liudytų, kad šis klausimas vokiečių buvo aptartas iš anksto ir koordinuotas.

Kitas „aušrininkas“ – Juozas Adomaitis-Šernas „Lietuwisz kajame balse“ 1887 m. per daugelį numerių publikuotame tekste „Tėvyniški balsai“ (Nr. 7–25), taip pat svarstė apie galimą lietuvių valstybingumą ar bent jau autonomiją. Jo manymu, kol kas tai nerealu padaryti, nes lietuviai yra pernelyg nevieningi, o tarptautinės pagalbos galimybę laikė nerealia. J. Šliūpo keltą Lietuvos–Latvijos valstybės idėją laikė tuo metu neįmanomą ir dėl karinių pajėgų menkumo prieš karines carinės Rusijos ir Vokietijos imperijos karines jėgas, ir dėl paties lietuvių bei latvių tarpusavio pažinties stygiaus. Tiesa, jis į potencialiai ateityje galimą jungtinį valstybingumą greta Lietuvos ir Latvijos įtraukė ir Estiją. Apie lietuvių, latvių ir estų suartėjimo idėjos šalininkus lietuvių tautiniame judėjime, beje, yra užsiminęs ir J. Šliūpas savo 1887 m. lenkų kalba išleistoje brošiūroje „Litwini i Polacy“ [5, 39-40].

Du vasaros mėnesiai, skirti tiriama mokslinės praktikos temai yra ir daug, ir mažai. Daug, nes praplėčia istorinį akiratį bei leidžia kitaip pažiūrėti į tautinio atgimimo pradžią nei kad yra tekę skaityti masinėse žiniasklaidos priemonėse ar istorijos vadovėliuose. Mažai, nes susipažinimui tiek su pirminių šaltinių tekstais, tiek su istorikų straipsniais reikėtų skirti daugiau laiko. Tuomet ir tyrimas būtų tiek išsamesnis, tiek tvirčiau argumentuotas. Kaip ten bebūtų, mokslinė praktika vasaros metu suteikė gerą pagrindą darbuotis toliau tiriant lietuvių valstybingumo idėjos peripetijas XIX amžiuje. Idėjų istorija traukia...

Šaltiniai ir literatūra

- [1] Auszra, 1883–1886.
- [2] Unija, 1884–1885.
- [3] Lietuwiszkasis Balsas, 1885–1889.
- [4] Mačiulis, D. Acta humanitarica universitatis Saulensis, 2011, 12, 83-98.
- [5] Vyšniauskas, A. Acta humanitarica universitatis Saulensis, 2011, 12, 29-43.

MENAI

SEMANTINIS ĮPRASMINIMAS LIETUVOS ISTORINIŲ PARKŲ KRAŠTOVAIZDŽIO STRUKTŪROJE

A. Skuolis¹, D. Furmaniukaitė²

¹ Šiaulių universitetas

² Klaipėdos universitetas

Šis mokslinis tyrimas yra analizė, skirta apžvelgti ir įvertinti Lietuvos parkų semantinio įprasminimo raišką XIX a. pab. Tai laikotarpis, kai Lietuvos kraštovaizdžio architektūroje derinti Antikos, Tolimųjų Rytų ir XIX a. Vakarų Europai būdingi vizualiniai komponentai. Tyrimo analizei pasirinkti ryškiausi minimo laikotarpio parkai, kuriuose stipriausiai reikėsi sąmoningas kūrėjo tikslas – semantiškai įprasminti erdvinę ir planinę struktūrą, sustiprinti žmogaus psichologinius pojūčius, žadinti jo pasąmonę, sužadinti vidinius jausmus, melancholiją, nostalgiją praeičiai. Tai Palangos, Užutrakio, Lentvario, Trakų Vokės parkai, kurių autorius žymus prancūzų kraštovaizdžio specialistas, architektas ir teoretikas Eduardas Fransua Andrė. Šie istoriniai parkai yra patys geriausi mišriojo tipo, kuriame susidūrė peizažinis (angliškas), romantiškasis bei kiti moderniojo parko elementai, pavyzdžiai Lietuvoje. Jie reikšmingi savo novatoriškumu, lietuviškam kalviniam landsaftui nebūdingu dirbtiniu inkorporavimu (ypatingai Lentvario parko atveju) į parko kompleksą, psichologinių, emocinių išgyvenimų sukėlimu. Jie yra svarbūs ieškant juose užkoduotos simbolinės reikšmės. Jie taip pat puikiai atspindi želdyno kraštovaizdžio kūrimo transformaciją – peizažinio, romantiško parko samplaiką su istorizmo stiliumi, laisvų netaisyklingų gamtos formų derinimą su taisyklingomis aiškiai apibrėžtomis geometrinėmis figūromis bei jų pateikimu aplinkoje. Andrė savo kūryboje didžiausią dėmesį skyrė vientisumo paieškoms įvairovėje, kartu siekė rasti įvairovę detalėms. Kitaip tariant, jis siekė kraštovaizdžio ir architektūros elementų jungties. Jo suformuluotų plano-tūrio kompozicijos principų dėsningumas sudaro: vandens reljefo ir želdinių komponavimas, atskirų elementų atstumai tarp įvairių zonų, jų tarpusavio sąveika.

Užutrakio parke buvo pritaikytas svarbus vandens veidrodžio efektas. Pasinaudojant vietos esamu kraštovaizdžiu bei šalia iškasus dar keletą tvenkinių, šis parkas pavirto vandens telkinių ir salelių sodu. Nejudantis vandens pavir-

šius, ypatingai naktimis atspindėdamas mėnulį ir nakties dangų, sukurdavo tarytum sapno svajingą būseną, kuri stebinčiam atrodydavo it kitos realybės atspindys. Nedidelės rūmų parterį ir prieigas supančios antikinės skulptūros priminė praeities žmonių kultūrų palikimą. Jose vaizduojamos gamtos dievybės pabrėžė parke dominuojantį sintezės su gamtos chaosu aspektą.

Palangos parkas reikšmingas savo lokacija bei šimtamečių pušų giraitės, nusidriekusios šalia taip vadinamo Birutės kalno, išnaudojimu. Greta esančios jūros šniokštimas puikiai įsiliejo į seno miško tankmės paslaptį, kuri dar labiau paryškino pastatyta grota bei girios takelių labirintas. Čia buvo jungiamas pagoniškas pagarbos gamtos chaosui su jam oponuojančiu krikščionybės elementai. Šie ir kiti aspektai vertė parką paslaptį vieta, kuri galėtų būti palanki terpė kurtis mitams ir legendoms.

Lentvario parko pagrindinis akcentas kalvoti paviršiai bei vandens kaskados. Čia autorius dirbtinomis kalvų imitacijomis bei upokšnių vandens srovėmis kūrė savitą dviejų skirtingų jėgų formų dvikovą – nepajudinama romi akmens bei mūro didybė susidūrė dinamiška, nuolat judančia chaotiška vandens neriastimi ir neapibrėžtini.

Trakų Vokės parkas pasižymėjo savo egzotiškais augalais apaugusiomis terasomis. Šis parkas atrodė tarytum trijų kitų Andrė projektuotų parkų samplaika, tačiau čia esminį jo išskirtinumą pabrėžė rūmus bei parką supančios egzotiškos augalijos gausa, kuri pabrėžė romantiškam parkui būdinga Tolimųjų Rytų motyvą, sukeldama stebinčiam asmeniui kelionių į tolimus kraštus ilgesį, nepažinumo geismą.

Apžvalga ir analizė parodė, kad Lietuvoje yra ryškių parkų pavyzdžių, kuriuose vietovėje esantis kraštovaizdis, patobulinus jį kai kuriais dirbtiniais elementais, rekonstruotas pagal jo projektuotojo sumanymą, virsta simboline ir metafizine vieta. Čia jaučiama ypatinga filosofinio ir kraštovaizdžio kūrimo aspektų dermė, derinant uolėto paviršiaus statiką, su vandens dinamiką, plačių erdvių suteikiamos šviesos ir aplink apaugusio miško tamsos žaismę, antikinių skulptūrų ir rytietiškų augalų ornamentikos, egzotiškų, karališkų ir vietinių augalų samplaika, krikščionybės ir pagonybės susidūrimą. Vandeniui, kaip ir šviesai, šiuose parkuose teikiamas ypatingas dėmesys, nes vandenyje atsispindintys vaizdai čia stebinčiam sukuria ypatingą psichologinį būvį, kuris krepia į svajingumą, mistiką, pagarbą didybei ir gamtai.

Literatūra

- [1] Balkevičius, J. *Sodų meno stilių raida*. VDA I-klā, Vilnius. 2010. 279 p.
- [2] Eliade, M. *Amžinojo sugrįžimo mitas*. Mintis, Vilnius. 1996. 161 p.
- [3] Jakovlevas-Mateckis, K. *Miesto kraštovaizdžio architektūra*. Grafija, Vilnius. 2008. T. 1. 410 p.
- [4] Lietuvos želdynų ateitis. VDA I-klā, Vilnius. 2001. 167 p.
- [5] Petrušonis, V. Kultūrinio konteksto reikšmė vertinant architektūrinį kompleksą, *Urbanistika ir architektūra*, 2010, nr. 5, p. 252-261.
- [6] Samalavičius, A. *Idėjos ir struktūros architektūros istorijoje*. Kultūros barai, Vilnius. 2004. 191 p.
- [7] Šopenhaueris, A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys*. Pradai, Vilnius. 1995. 728 p.
- [8] Thürlemann, F. *Nuo vaizdo į erdvę*. Baltos lankos, Vilnius. 1994. 226 p.

SOCIALINIAI MOKSLAI

VALDYMO SPRENDIMŲ PRIĖMIMO DECENTRALIZAVIMO GALIMYBĖS

J. Bernatavičiūtė¹, N. Kvedaraitė¹

¹*Kauno technologijos universitetas Panevėžio institutas*

Šiandieninis verslo pasaulis, sąlygojamas globalizacijos ir nuolatinių pokyčių, sukuria aplinką, kurioje organizacijos sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių, o vis didėjanti žmogiškųjų išteklių reikšmė ir vaidmuo organizacijoje keičia tradicinį organizacijos modelį: išryškėja horizontali, procesais grindžiama struktūra, kuri užtikrina valdymo decentralizaciją, horizontalią komunikaciją ir bendradarbiavimą, o svarbiausia – dėmesį darbuotojams, jų poreikiams, nuostatoms, nuomonėms ir idėjoms, kurias jie įprasmina ne vykdydami vadovų priimtus sprendimus ir nurodymus, o dalyvaudami šiame procese kaip lygiaverčiai partneriai.

Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad pastaruoju metu ne tik socialinių, bet ir tikslųjų mokslų teoretikai bei praktikai vis dažniau akcentuoja valdymo sprendimų priėmimą, o šis procesas yra apibūdinamas kaip alternatyvos ar optimalaus sprendimo pasirinkimas, kuris pasireiškia nuoseklia veiksmų seka problemai spręsti. Platesnę sprendimų priėmimo sampratą atskleidžia tokie požiūriai į šį reiškinį kaip racionalusis, psichologinis, riboto racionalumo ir natūralistinis. Organizacijose valdymo sprendimų priėmimo procesas vyksta individualiame ir/ar grupiniame lygmenyje, o tokiais būdais priimami sprendimai yra realizuojami pasitelkiant didelę įvairovę sprendimo priėmimo metodų: autoritarinis sprendimas be ir po grupės diskusijos, pasitelkiant ekspertus, daugumos ir mažumos metodas, konsensuso metodas, Delfi metodas ir kt.

Siekiant užtikrinti abipusiai (organizacijai ir darbuotojams) naudingų valdymo sprendimų priėmimą ir jų realizavimą, pravartu pasitelkti decentralizavimo galimybes (bendradarbiavimą, savivaldą, delegavimą, darbuotojų dalyvavimą valdyme), kurios ne tik užtikrina darbuotojų sprendimų priėmimo laivę bei atsakomybę už darbo procesus ir rezultatus, bet ir sąlygoja jų kūrybiškumo ir saviraiškos proveržį bei įgalinimą.

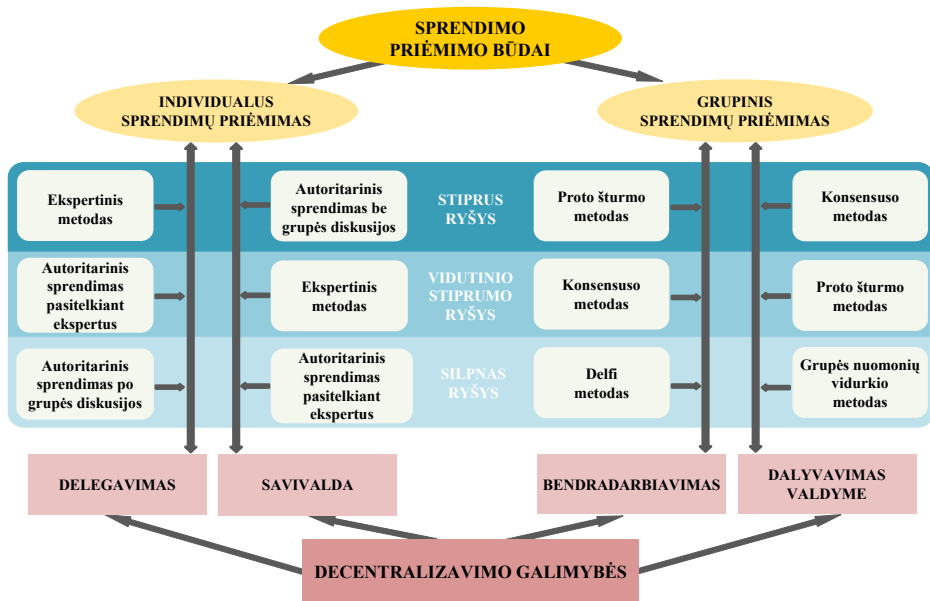
Tai atskleidžia, kad nors teoriniame kontekste bandoma ieškoti galimybių abipusiai (organizacijai ir darbuotojams) naudingam valdymo sprendimų priėmimui ir realizavimui, visgi kyla *probleminiai klausimai, kurie atskleidžia šios mokslinės problemos aktualumą: kokias vadovų ir darbuotojų tarpusavio sąveikos formas ir kokius darbuotojų valdymo instrumentus tikslinga pasirinkti, siekiant naudoti skirtingus valdymo sprendimų priėmimo būdus?*

Siekiant atsakyti į pastaruosius probleminius klausimus, atliktas empirinis tyrimas Lietuvos paslaugų verslo įmonėse. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2012 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 1042 paslaugų sektoriaus verslo įmonės, turinčios 20-49 darbuotojus. Pasirenkant kiekybinio tyrimo imties tūrį, naudota tikslinė atranka (pasirinktos visos 1042 Lietuvos paslaugų sektoriaus verslo įmonės, kuriuose dirbo nuo 20 iki 49 darbuotojų) ir sisteminė atranka (iš 1042 Lietuvos paslaugų sektoriaus įmonių pasirinkta apklausti kas dvidešimtą įmonę, t.y. 52 įmonės). Tiriamosiose įmonėse iš viso dirbo 1563 darbuotojai, kurie sudarė tyrimo generalinę aibę. Vykdam tyrimą buvo išdalinta 319 klausimynų Lietuvos paslaugų verslo įmonių darbuotojams, iš kurių sugrįžo 267. Galima teigti, kad tiriamųjų imties sudarymo strategija pasiteisino, tai įrodo pakankama anketų grįžtamumo kvota, kuri siekė apie 89 proc., o tyrime dalyvavę 267 Lietuvos paslaugų sektoriaus verslo įmonių darbuotojai rodo, kad tyrimo imtis yra reprezentatyvi visai tiriamosios generalinės aibės visumai. Kiekybinė anketinė apklausa duomenų matematinė statistinė analizė atlikta SPSS 21 for Windows programine įranga, taikant *aprašomosios statistikos ir koreliacinės analizės metodus*.

Mokslinės literatūros studija ir empirinio tyrimo rezultatai sudaro pagrindą teigti, kad siekiant stiprinti grupinį sprendimų priėmimo procesą, tikslinga pasitelkti bendradarbiavimą bei darbuotojų dalyvavimą valdyme, o individualų – delegavimą ir savivaldą, kaip valdymo sprendimų decentralizavimo galimybes.

Be to, sukonstruotas valdymo sprendimų priėmimo decentralizavimo galimybių modelis, kuriame atsispindi sprendimų priėmimo būdų ir darbuotojų valdymo instrumentų tarpusavio sąveika bei sprendimų priėmimo metodai, suskirstyti į skirtingus lygius, rodančius jų ryšių stiprumą su decentralizavimo galimybėmis (delegavimu, savivalda, bendradarbiavimu, dalyvavimu valdyme) (žr. 1 pav.).

Koreliacinė analizė atskleidė, kad individualiam sprendimų priėmimui, pasitelkiant delegavimą kaip decentralizavimo galimybę, tinkamiausias įrankis yra ekspertinis metodas, o mažiausiai tinkamas autoritarinis sprendimas po



1 pav. Valdymo sprendimų priėmimo decentralizavimo galimybių modelis.

grupės diskusijos. Tuo tarpu pasitelkiant savivaldą – atitinkamai autoritarinis sprendimas be grupės diskusijos, ekspertinis metodas ir autoritarinis sprendimas pasitelkiant ekspertus.

Grupiniam sprendimų priėmimui pasitelkiant bendradarbiavimą kaip decentralizavimo galimybę tinkamiausias įrankis yra proto šturmo metodas, o mažiausiai tinkamas Delfi metodas. Pasitelkiant dalyvavimą valdyme, tinkamiausias įrankis yra konsensuso metodas, o mažiau reikšmingas – proto šturmo metodas.

Sukonstruotas originalus valdymo sprendimų priėmimo decentralizavimo galimybių modelis yra reikšmingas ne tik teorine, bet ir praktine prasme, nes sudaro galimybes praktiškai pasirinkti tikslingus darbuotojų valdymo instrumentus bei sprendimų priėmimo metodus, kurie yra tinkamiausi, siekiant organizacijoje plėtoti valdymo sprendimų priėmimą grupiniu ar individualiu būdu.

ŽINDYMO REIKŠMĖ IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINEI, PAŽINTINEI IR SOCIALINEI RAIDAI

V. Bingelytė¹, R. Jusienė²

¹ Vytauto Didžiojo universitetas

² Vilniaus universitetas

Pasaulio sveikatos organizacija rekomenduoja išimtinį kūdikių žindymą (kai kūdikis žindomas vien tik motinos ar žindyvės pienu ir negauna jokio kito skysto ar kieto maisto) iki 6 mėnesių [1], kadangi įvairūs tyrimai [2, 3] rodo žindymo naudą vaiko sveikatai. Nepaisant to, žindymo paplitimo rodikliai tiek Europoje, tiek Lietuvoje yra gana žemi – 2000-2008 metais pasaulyje tik 34,8% motinų savo kūdikius žindė išimtinai iki 6 mėnesių [4], o 2002-2003 m. Lietuvoje iki 6 mėnesių žindomų kūdikių skaičius siekia tik 22,6% [5].

Nors žindymo įtaka vaiko sveikatai jau įrodyta, šiuo metu vis dar trūksta tyrimų, nagrinėjančių žindymo naudą vaiko psichosocialinei raidai. Ankstesnės studijos [6, 7, 8, 9], tiriančios žindymo trukmės įtaką vaiko pažintiniams gebėjimams, atskleidė nevienareikšmiškus rezultatus: vieni tyrėjai rado ryšį tarp žindymo trukmės ir geresnių pažintinių gebėjimų, kiti tyrėjai tokio ryšio nerado arba koreliacija tarp žindymo trukmės bei vaiko pažintinių gebėjimų prarasdavo statistinį reikšmingumą po to, kai buvo atmesta tokių kintamųjų kaip socioekonominis statusas ir kt. įtaka, dar kiti tyrėjai pastebėjo, kad efektas pasireiškia tik berniukams. Be to, pastebėta, jog didelė dalis tyrimų šia tema turėjo metodologinių trūkumų [10]. Mažai tyrinėta ir žindymo įtaka vaikų elgesio bei emocinėms problemoms ir savireguliacijos įgūdžiams.

Šiame tyrime susitelkėme ties žindymo trukmės įtaka ikimokyklinio amžiaus vaikų intelektui ir emocinėms bei elgesio problemoms.

Tiriamieji

Ištirta daugiau nei pusantro šimto (tyrimas vis dar vykdomas) Lietuvos vaikų, gimusių 2009 m. gegužės-rugsėjo mėnesį.

Metodika

Vaikų intelektas tirtas naudojant Raveno spalvotų progresuojančių matricų testo A, AB ir B dalis. Vaikų elgesio problemos matuojamos naudojant

CBCL/1½-5, vaiko elgesio klausimyną, kurį pildė tėvai. Siekiant išvengti galimo tėvų subjektyvaus vaiko vertinimo, pasitelktas ir C-TRF, vaiko elgesio klausimynas, kurį pildė ikimokyklinio ugdymo įstaigos (jei tokią lanko vaikas) auklėtojos.

Rezultatai

Preliminarūs rezultatai rodo, kad žindymo trukmės ir 4 metų vaikų emocijų bei elgesio problemų ryšys nėra statistiškai reikšmingas. Analizuojant tų pačių vaikų duomenis, gautus tada, kai jiems buvo 2 metai, rastas trumpo žindymo ryšys su vaikų emocinėmis bei elgesio problemomis. Tad galima daryti prielaidą, kad žindymas turi įtakos vaiko emocinėms bei elgesio problemoms tik trumpalaikėje 2 metų perspektyvoje, o sulaukus 4 metų, didesnę reikšmę vaiko psichosocialiniam prisitaikymui turi aplinkos įtaka.

Šiuo metu analizuojama žindymo trukmės įtaka vaikų intelektui bei galimi reikšmės skirtumai tarp skirtingų lyčių. Gautus rezultatus pristatysime ir aptarsime konferencijos metu.

Literatūra

- [1] WHO (2001, May 14-22). Infant and Young Child Nutrition. Fifty fourth World Health Assembly. Resolution WHA54.2. Geneva, Switzerland.
- [2] Woodward, L.,J., Liberty, K.,A. (2005). Breastfeeding and Child Psychosocial Development. In R.,E.,Tremblay, R.,G.,Barr, R.,de,V.,Peters (Eds.), Encyclopedia on Early Childhood Development [interaktyvus]. Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development. Prieiga per internetą: www.child-encyclopedia.com/documents/Woodward-LibertyANGxp.pdf.
- [3] Oddy, W. H. (2001). Breastfeeding Protects Against Illness and Infection in Infants and Children: a Review of the Evidence. *Breastfeed Rev*, 9 (2), 8-11.
- [4] Stundžienė, R., Kalibatiėnė, D. (2012). Kūdikių mityba Lietuvoje ir užsienio šalyse. *Medicinos teorija ir praktika*, 4 (1), 361-369.
- [5] Vitkauskas, K. (2006). Kūdikių žindymo trukmė Lietuvoje: istorija ir dabartis. *Medicinos teorija ir praktika*, 2 (46), 39-44.
- [6] Angelsen, N. K., Vik, T., Jacobsen, G., Bakketeig, L. S. (2001). Breast Feeding and Cognitive Development at Age 1 and 5 Years. *Arch Dis Child*, 85, 183-188.
- [7] Harwood, J. L., Fergusson, D. M. (1998). Breastsfeeding and Later Cognitive and Academic Outcomes. *Pediatrics*, 101, e9.
- [8] Oddy, W. H., Li, J., Whitehouse, A. J., Zubrick, S., Malacova, E. (2010). Breastfeeding Duration and Academic Achievement at 10 Years. *Pediatrics*, 127, e137.
- [9] Jacobson, S. W., Chiodo, L. M., Jacobson, J. L. (199). Breastfeeding Effects on Intelligence Quotient in 4- and 11-Year-Old Children. *Pediatrics*, 103, e71.
- [10] Jain, A., Concato, J., Leventhal, J. M. (2002). How Good Is the Evidence Linking Breastfeeding and Intelligence? *Pediatrics*, 109, 1044-1053.

ĮMONIŲ SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ DARBUOTOJŲ ATŽVILGIU: TEORIJA IR PRAKTINIS ASPEKTAS

M. Gedvilaitė¹, D. Micevičienė¹

¹ Kauno technologijos universiteto Panevėžio institutas

Pastaruosiu metu ryškiausia šiuolaikinio verslo evoliucijos tendencija yra verslo tobulumo siekimas, kada strateginiame valdyme susikoncentruojama ne tik į finansinius veiklos rezultatus, bet ir į socialiai atsakingos organizacijos formavimą. Įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) populiarinimui taip pat turi didelę reikšmę pastarojo dešimtmečio ekonominiai, technologiniai, socialiniai pokyčiai. Vis mažėjantys gamtos išteklių, aplinkos būklės prastėjimas, maisto saugumo užtikrinimo problemos – tai dabartinės visuomenės egzistencijos problemos, susijusios su įmonių veikla. Todėl tampa vis aktualesni įmonių socialinės atsakomybės klausimai. Lietuvoje pastebima tendencija, kad yra pradedama skatinti ir populiarinti ĮSA idėjas, tačiau jos dar nėra pakankamai plačiai žinomos. Universitetuose tik pradedamos kurti mokymo programos, susijusios su socialinės atsakomybės skatinimu, tačiau įmonių socialinė atsakomybė tampa neišvengiama šiandienos būtinybe verslui, kadangi ji tampa bendrosios veiklos sąlygų užtikrinimu ilgalaikėje perspektyvoje. Organizacijos vis intensyviau deklaruoja, jog savo verslo strateginiuose planuose numato galimas neigiamas pasekmes gamtinei ir socialinei aplinkai, harmonizuoja darbo santykius, atsižvelgia į suinteresuotų šalių interesus ir visuomenės lūkesčius, užtikrina skaidrų valdymą bei etiškus santykius su partneriais [1, 2].

Apibendrinant, kas yra ĮSA – tai tokia įmonių ir organizacijų politika bei praktika, kaip rašoma Nacionalinėje įmonių socialinės plėtros 2009–2013 m. programoje, kai ne tik laikomasi įstatymų, tarptautinių susitarimų ir sutartų elgsenos normų, bet ir į savo veiklos procesus ir išorinius santykius savanoriškai integruojami socialiniai, aplinkosaugos bei skaidraus verslo principai [3].

Socialiai atsakingos įmonės vienaip ar kitaip į savo veiklą savanoriškai įtraukia socialinius, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principus, tačiau įmonėms pagrindiniu socialinės atsakomybės elementu turi būti darbuotojai, jaučiantys patitenkinimą darbu. Įmonės darbuotojai, nepriklausomai nuo užimamų pareigų, yra bene svarbiausia organizacijos grandis, nuo kurios priklauso visos įmonės

rezultatai. Darbuotojas, patenkintas darbu ir gaunamu užmokesčiu už jį, ne tik greitai ir kokybiškai atlieka jam paskiriamas užduotis, bet savo iniciatyva ir noru tobulėti kuria įmonei pridėtinę vertę [4,5].

Atliekant tyrimą įmonių socialinės atsakomybės aspektu buvo siekiama atskleisti minimalaus darbo užmokesčio (MDU) poveikį darbdavių elgsenoje ir tendencijas. Atlikta darbuotojų, gaunančių minimalų atlygį, apklausa išryškino dvi tendencijas: darbo krūvio padidinimą ir etatų mažinimą. Darbuotojai pažymėjo, kad realiosios jų pajamos nepadidėjo, o visa tai projektavosi etatų struktūroje.

Vykdamas darbdavių apklausą, tyrimas atliktas pasitelkus ir ekspertinio vertinimo metodą. Tirtos darbdavių elgsenos tendencijos kintant minimaliam darbo užmokesčiui: nagrinėti scenarijai ir toliau didinant ar mažinant. Gauti tokią elgseną apibendrinantys rezultatai, leidžiantys formuluoti ateities tyrimų krypties modeliavimą.

Literatūra

- [1] Pikturnienė, I. *Marketingas*, 2006, nr. 12, p. 44 – 48.
- [2] Astromskienė, A., Adamonienė, R. *Ekonomika ir vadyba*, 2009, nr. 14, p. 217 – 222.
- [3] Laurinavičius, A., Reklaitis, J. *Darnaus verslo socialinė atsakomybė*. Mykolo Romerio universitetas, Vilnius. 2011. 318p.
- [4] Arli, D. I., Lasimono, H. K. *International Journal of Consumer Studies*, 2010, nr. 34, p. 46 – 51.
- [5] Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 2010, nr. 20 (1), p.138-145.

JAUNIMO, PEREINANČIO IŠ STUDIJŲ Į DARBO RINKĄ, ASMENINIŲ KARJEROS SĖKMĖS VEIKSNIŲ ANALIZĖ

G. Ivanova¹, A. Valickas¹

¹Mykolo Romerio universitetas

Pastaruoju metu Europos Sąjungoje ir Lietuvoje reiškiamas susirūpinimas dėl didelio jaunimo nedarbo [1]. Net ir pakankamą profesinio pasirengimo lygį aukštosiose mokyklose įgiję specialistai dažnai susiduria su sunkumais pereidami į darbo rinką, kadangi studijų metu neišsiugdo reikiamų savybių ir asmeninių kompetencijų [2]. Vienas iš pagrindinių šios mokslinės praktikos tikslų buvo išanalizuoti ir nustatyti, kokie asmeniniai veiksniai Lietuvos kontekste yra susiję su sėkmingu jaunimo perėjimu iš studijų į darbo rinką.

R. Bridgstock [2] teigia, kad jaunimo įsidarbinimo galimybės priklauso nuo individo gebėjimų ir nuostatų visumos. Tačiau D. Super [3] savo teorijoje akcentuoja karjeros brandumo koncepciją, kurios pagrindinė idėja yra ta, kad individo raidos metu keičiasi gebėjimai priimti karjeros sprendimus. Karjeros branda tai procesas, kurio metu individas įveikdamas savo raidos užduotis, atitinkančias jo amžių, įgyja vis geresnius gebėjimus priimti karjeros sprendimus. Tam, kad karjeros sprendimai būtų kokybiški reikalingos tam tikros kompetencijos [4]. Mokslininkai, bendradarbiaujantys su Nacionaline Karjeros Vystymo Asociacija (National Career Development Association) sukūrė ir aprašė keturių karjeros valdymo kompetencijų modelį [5]. Kiekviena karjeros valdymo kompetencija apibrėžiama konkrečiomis žiniomis, nuostatomis bei gebėjimais.

Mūsų atlikta išsami teorinė analizė parodė, kad karjeros valdymo kompetencijų sistema neapima kai kurių reikšmingų asmenybės kintamųjų. Todėl šios praktikos metu identifikavome devynis asmeninius jaunimo karjeros sėkmės veiksnius. Pirmasis veiksnys – savarankiškumas, tai yra tai, kiek individas pats priima karjeros sprendimus ir kiek yra nepriklausomas nuo kitų nuomonės priimdamas tokius sprendimus. Antrasis – apsisprendimas. Šitas veiksnys susijęs su asmens apsisprendimo tvirtumu dėl pasirinktos studijų krypties ir karjeros [6]. Trečiasis veiksnys – pozityvios nuostatos į praktiką studijų metu [7]. Praktikos metu individas turi galimybę savo teorines žinias pritaikyti tikrose

situacijose, susidurti su darbe kylančiomis problemomis bei mokytis jas spręsti. Dar vienas labai svarbus veiksnys – lankstumas, gebėjimas adaptuotis skirtingose situacijose bei neplanuotų pasikeitimų toleravimas. Su šiuo veiksniu susijęs kitas veiksnys – smalsumas ir domėjimasis kintančia darbine aplinka. Kadangi nuolat vyksta pokyčiai socialinėse, kultūrinėse bei ekonominėse srityse, sėkmės karjeroje siekiantis individas turi nuolat jais domėtis [8]. Nuolatinis žinių plėtimas suteikia individui saugumo jausmą bei sumažina nerimo lygį dėl galimų pasikeitimų. Šeštasis veiksnys – karjeros planavimas kintančioje aplinkoje. Individas turi mokėti planuoti savo karjerą, tačiau dėl kintančios aplinkos taip pat svarbu nuolat peržvelgti savo planus ir nebijoti tų planų keisti. Septintas veiksnys yra pozityvios nuostatos karjeros atžvilgiu. Individai, kurie optimistiškai žiūri į savo karjerą pasiekia geresnių rezultatų [9]. Savęs pažinimas ir prioritetų aiškumas – aštuntas jaunimo karjeros sėkmės veiksnys. Jis yra susijęs su individo noru geriau save pažinti, nuolat tyrinėti save bei pasiryžimu gauti grįžtamąjį ryšį iš aplinkinių [4]. Paskutinis devintas veiksnys – teigiamas savęs vertinimas ir pasitikėjimas savimi. Nepasitikėjimas savimi ir savo jėgomis apriboja karjeros galimybes, nes individui sunkiau apsispręsti bei priimti karjeros sprendimus [4]. Be pasitikėjimo savimi ir teigiamo savęs vertinimo sunku būtų adaptuotis prie nuolatinės visuomenės kaitos, tvirtai laikytis savo nuomonės, planuoti karjerą, analizuoti savo klaidas bei būti savarankiškam.

Visi devyni aprašyti veiksniai padeda išvengti sunkumų jaunimui pereinant iš studijų į darbo rinką. Todėl kuriant ir įgyvendinant programas, kurių tikslas padėti jauniems žmonėms sėkmingai žengti į darbo rinką, būtinas nuolatinis visų suinteresuotų pusių dėmesys šio tyrimo kontekste įvardintiems veiksniams.

Literatūra

- [1] Europos komisija. Jaunimo užimtumo iniciatyva, 2013, p. 1-4.
- [2] Bridgstock, R. Higher education research and development, 2009, v. 21, p. 31-44.
- [3] Super, D. Career choice and development, 1990, p. 197-261.
- [4] Grakauskas, Ž., Valickas, A. Studentų karjeros valdymo kompetencijų ugdymo vadovas konsultantui. Vilniaus universitetas, Vilnius. 2007. 191 p.
- [5] National Career Development Guidelines. Workforce Career Development Model.
- [6] Lee, K.H. Journal of career development, 2001, v. 28, p. 43- 57.
- [7] The Council of the European Union, Official Journal of the European Union, 2010, p. 9-11.
- [8] Herr, E.L. Canadian journal of counselling, 1993, v. 27, p. 148-164.
- [9] Shin, Y.J., Kelly, K.R. The career development quarterly, 2013, v. 61, p. 141-160.

EKOLOGINĖS RIZIKOS DISKURSO KONSTRAVIMAS LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE

E. Jurgelionytė¹, A. Rimaitė¹

¹*Vytauto Didžiojo universitetas*

Ekologinės rizikos diskurso konstrukcijų žiniasklaidoje sukūrimas ir sklaida – aktuali tarpdisciplininė problema, paliečianti sociologijos, komunikacijos, aplinkosaugos sritis. Ekologinės rizikos suvokimas ir objektyvus vertinimas reikalauja specifinių mokslinių žinių, kurių turi ne kiekvienas visuomenės narys. Dėl šios priežasties tenka pasikliauti žiniasklaidoje konstruojamu ekologinės rizikos vertinimu. Žiniasklaidos tekstai turi didelę įtaką žmonių viešajai nuomonei [1, 2], todėl svarbu iširti, kaip žiniasklaida pateikia ekologinės rizikos problematiką, kokią riziką labiausiai akcentuoja, kas yra pagrindiniai ekologinės rizikos diskurso žiniasklaidoje veikėjai.

„Ekologinės rizikos diskurso konstravimo Lietuvos žiniasklaidoje“ tyrimas buvo atliekamas, remiantis mišria socialinių tyrimų prieiga, kada derinami kokybiniai ir kiekybiniai socialinių tyrimų metodai. Tiriamuoju laikotarpiu buvo pasirinkti 2013 m. sausio–birželio mėnesiai, nes siekiama apžvelgti naujausius straipsnius skaitomiausiame naujienų portale Lietuvoje – delfi.lt [3]. Tyrimo imtį sudarė 41 straipsnis. Taip pat buvo atlikti 5 pusiau struktūruoti interviu, siekiant išsiaiškinti aplinkosaugos specialistų ir ekologų požiūrį į ekologinės rizikos pateikimą Lietuvos žiniasklaidoje.

Ekologinės rizikos diskurso Lietuvos žiniasklaidoje tyrimas buvo atliekamas, remiantis socialinio konstrukcionizmo, aplinkosaugos sociologijos ir rizikos visuomenės teorinėmis paradigmomis. Pasak socialinio konstrukcionizmo paradigmos, žiniasklaida formuoja mūsų žinojimo ribas. Dėl šios priežasties socialinio konstrukcionizmo teorinė prieiga padeda geriau suprasti ir ekologinės rizikos pateikimo žiniasklaidoje ypatumus. Aplinkosaugos sociologijos teorijos didžiausią dėmesį atkreipia į gamtą, jos vietą šiuolaikiniame gyvenime. Gamtos ir žmogaus santykis yra vienas svarbiausių aspektų, norint suprasti ekologinės rizikos vertinimą visuomenėje. Taip pat buvo remiamasi rizikos visuomenės ir rizikos komunikacijos koncepcijomis, kurios padeda atskleisti ekologinės rizikos neapibrėžtumą erdvėje ir laike bei ekologinės rizikos komunikaciją žiniasklaidoje.

Antrinių duomenų analizė rodo, kad lietuviams didžiausią nerimą kelia lokalis/nacionalinės grėsmės ir rizika. Eurobarometro [4] duomenimis, lietuviai, lyginant su kitais europiečiais, išreiškia didžiausią nerimą dėl maisto kokybės. Tuo tarpu nerimas dėl globalios rizikos, kaip klimato kaita, yra mažesnis nei Europos vidurkis [5]. Lietuvoje atliktas Rinova projektas [6] atskleidė, kad susirūpinimas ekologinėmis problemomis Lietuvoje egzistuoja, tačiau kur kas didesnis dėmesys yra skiriamas ekonominėms ir politinėms problemoms.

Žiniasklaidos tekstų analizės duomenys rodo, kad apie nacionalinio lygmens ekologinę riziką yra kalbama daugiausiai (59%), globaliai rizikai yra skiriama mažai dėmesio (17%). Pagrindiniai diskurso veikėjai, kalbantys apie ekologinę riziką žiniasklaidoje: valdžios atstovai (34%), mokslininkai (22%), aplinkosaugininkai (20%). Pagrindinė straipsnių tema yra susijusi su aplinkosauga (61%) ir energetika (12%). Atlikus retorikos ir vizualinių elementų analizę paaiškėjo, kad tiriamuoju laikotarpiu straipsnių retorika sustiprina rizikos suvokimą visuomenėje (karingos, demoniškos, veidmainystės metaforos ir stilistika), tuo tarpu vizualiniai elementai nesustiprina rizikos suvokimo (neutralios iliustracijos).

Viena išskirtinių ekologinės rizikos temų, kuriai dėmesį skiria tiek aplinkosaugininkai interviu metu, tiek žiniasklaida – skalūninės dujos. Žiniasklaidoje atskleidžiamas kontraversiškas skalūninių dujų pristatymas. Didelės apimties, analitiniuose straipsniuose atsispindi veikėjų pliuralizmas (apie skalūnines dujas nevengia kalbėti valdžios atstovai, mokslininkai, verslininkai, aplinkosaugininkai). Taip pat ši tema susilaukia didžiausio grįžtamojo ryšio iš skaitytojų, lyginant su kitomis ekologinėmis problemomis (vidutiniškai 300 komentarų). Interviu dalyviai taip pat akcentavo skalūninių dujų temos aktualumą, tačiau jautėsi nekompetentingi kalbėti šia tema. Aplinkosaugininkai pabrėžė objektyvios ekspertų nuomonės svarbą skalūninių dujų vertinime ir skalūninių dujų rizikos neapibrėžtumą.

Interviu metu išryškėjo neigiamas aplinkosaugininkų požiūris į Lietuvos žiniasklaidą. Jų nuomone, žiniasklaidoje yra pateikiami neprofesionaliai parengti straipsniai. Žiniasklaida matoma, kaip šališka, atstovaujanti verslo, politikos ar aplinkos apsaugos interesus. Nors aplinkosaugininkai bendradarbiauja su žiniasklaidos atstovais, tačiau neigiamai vertina internetinę žiniasklaidą. Jie palaiko regioninę žiniasklaidą, kadangi lokalis problemos jiems yra svarbiausias.

Literatūra

- [1] Balžekienė, A., Telešienė, A., Rinkevičius, L. Sociologija. Mintis ir veiksmai, 2008, Nr. 2 (22), p. 5-19.
- [2] Rimaitė, A., Juraitė, K., Telešienė, A. Socialiniai mokslai, 2011, Nr. 4, p. 20-31.
- [3] Gemius Audience, 2013.
- [4] Special Eurobarometer 354. Food-related risks, 2010.
- [5] Special Eurobarometer 372. Climate change, 2011.
- [6] Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. Rinova projekto ataskaita, 2009.

POLITINIŲ RYŠIŲ VERTĖ VERSLUI

E. Kirilovas¹, R. Lopata²

¹ *ISM Vadybos ir Ekonomikos Universitetas*

² *Baltijos Agroverslo Institutas*

Ar politiniai ryšiai turi įtakos įmonės vertei? Stipri verslo interesų ir vyriausybės sprendimų tarpusavio priklausomybė sufleruoja teigiamą atsakymą į šį klausimą. Daugelyje šalių buvo įrodyta, jog politinių ryšių turinčios bendrovės yra vertingesnės už tas, kurios yra nesusijusios su politikais. Atlikusi tarptautinę analizę Mara Faccio [1] teigia, kad politiškai susijusios įmonės moka mažesnius mokesčius, turi geresnę prieigą prie skolinimosi šaltinių bei didesnę įtaką rinkoje. Gubernatorių rinkimų nuo 1999 iki 2010 metų analizė rodo, jog įmonės, susiję su rinkimų nugalėtoju, veikė sėkmingiau negu įmonės susijusios su rinkimus pralaimėjusiu politiku [2]. Stan Hok-Wui Wong [3] tvirtina, jog įmonės, kurių vadovai ar pagrindiniai akcininkai taip pat yra politiniai veikėjai Honkonge, yra linkusios turėti didesnę akcijų kainos ir buhalterinės vertės santykį bei nuosavo kapitalo pelningumą. Politinių ryšių vertės verslui Vokietijoje nacių judėjimo pradžioje 1933 metais tyrimas atskleidžia, kad įmonės, susijusios su nacių vyriausybe, lenkė politiškai nepriklausomas įmones nuo 5 iki 8 procentų didesne akcijų kaina [4]. Politinių ryšių įtaka kompanijos vystymuisi Kinijoje nagrinėjama You ir Du [5] darbe, kuriame atskleidžiama, jog įmonės vadovo ryšiai su politikais ar politine partija užtikrina mažesnę jo atleidimo iš pareigų tikimybę net jeigu jo vadovaujama įmonė veikia neefektyviai palyginus su politiškai nesusijusiomis kompanijomis.

Nors didžiulis literatūros kiekis nagrinėja politinių ryšių vertę įmonėms Vakarų pasaulyje bei Azijoje (ypač Kinijoje), bet panašus tyrimas Lietuvoje, kaip ir kitose post-sovietinėse šalyse, nėra atliktas. Analogišką jau atliktoms analizėms tyrimą Lietuvoje sunku atlikti dėl susistemintų duomenų apie verslo įmonių interesus, politinius ryšius ir finansinius rezultatus trūkumo. Taigi, darbo tikslas buvo sudaryti 2008–2013 metų politinių ryšių duomenų rinkmeną ir parengti unikalią metodologiją politinių ryšių vertei verslui analizuoti Lietuvos kontekste.

Bendrają prasme remiantis užsienyje vykdytais tyrimais Lietuvos atveju buvo identifikuoti politikų (Seimo, Europos Parlamento narių, ministrų ir Ministro Pirmininko) ryšiai su verslo įmonėmis (pelno siekiančiomis organizacijomis). Identifikuoti ryšiai buvo įtraukti į politinių ryšių duomenų rinkmeną. Sudarant šią rinkmeną buvo remtasi politikų privačių interesų deklaracijomis ir Vyriausiosios rinkimų komisijos pateikiama informacija apie politikus rinkimų metu rėmusias bendroves.

Iš viso radome 384 politikų ryšius su 323 įmonėmis. Dauguma politikų ir jų sutuoktinių ar artimųjų yra bendrovių savininkai (akcininkai): ryšiai per savininką sudaro 51,6% visų ryšių. Kiti 34,9% visų ryšių yra aukos politikų rinkiminėms kampanijoms, 13,3% – atvejai, kai politikas ir/ar jo sutuoktinis ar artimasis yra įmonės vadovas. Didžioji dauguma verslo–politikų ryšių yra sudaryti įstatymų leidžiamosios valdžios lygmenyje. Iš 384 ryšių duomenų rinkmenoje 343 (89,3%) yra su Seimo nariais, 37 (9,6%) su ministrais, trys (0,8%) su Europos Parlamento nariais ir vienas (0,3%) su Ministru Pirmininku.

Turint omenyje galimos verslo ir politikos sąveikos (lobizmo, finansinės paramos rinkimams, akcijų kompanijose turėjimo ir kt.), politikų privačių interesų viešinimo ir verslo įmonių organizacinių tipų teisinio reguliavimo sąlygas Lietuvoje buvo nubrėžtos gairės tolimesniam politinių ryšių vertės verslui tyrimui. Viešųjų pirkimų konkursų, laimėtų politiniais ryšiais susaistytų įmonių, analizė atrodo tinkamiausias būdas įvertinti verslo–politikos sąveiką dėl toliau išdėstytų priežasčių. Pasak Viešųjų pirkimų tarnybos vadovo Žydrūno Plytniko, tų įmonių, kurios aukėjo partijų rinkiminėms kampanijoms 2004 metais, laimėti viešųjų pirkimų konkursai sudaro 34% bendros viešųjų pirkimų tais metais vertės, o 2007 metais – jau 44% bendros vertės [6]. Palyginimui, bendra viešųjų pirkimų vertė 2012 metais siekė net 14655 mln. Lt. (12,9% BVP). Viešųjų pirkimų konkursai yra plačiai aptariami kaip ekonomikos sritis, kurioje verslas turi didelę įtaką (dažnai įvardijamą korupcija) politiniams sprendimams. Jau tapo įprasta ir viešai žinoma, jog dažnai viešųjų pirkimų konkursuose konkurentai yra pašalinami pažeidžiant įstatymą, konkurso sąlygos yra specialiai sudaromos atitikti vieną ar kitą dalyvį, įmonė buvusi paskutinė laimi konkursą, nes kiti dalyviai staiga atsiima savo pasiūlymus [7]. Galiausiai, Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema teikia viešųjų pirkimų projektų finansinę informaciją bei ataskaitas (nors ir neapima viso mūsų analizuojamo laikotarpio).

Sudaryta politinių ryšių duomenų rinkmena suteikia galimybę toliau analizuoti verslo–politikos santykį Lietuvoje kintamaisiais pasirenkant politiniais

ryšiais susaistytos įmonės ekonominės veiklos rūšį, politikų partinę priklausomybę, ryšio pobūdį (vadovas, akcininkas ir kt.) ir daugelį kitų faktorių. Siūlo ma tolimesnė tyrimo kryptis yra politinių ryšių vertės verslui nustatymas per viešųjų pirkimų analizę.

Literatūra

- [1] Faccio, M. Differences between Politically Connected and Non-Connected Firms: A Cross Country Analysis. *Financial Management*, 2010, 39, 905-927.
- [2] Do, Q.-A., Lee, Y.-T., Nguyen, B. D. Political Connections and Firm Value: Evidence from the Regression Discontinuity Design of Close Gubernatorial Elections. LIEPP Working Paper. 2012.
- [3] Wong, S. H.-W. Political Connections and Firm Performance: The Case of Hong Kong. *Journal of East Asian Studies*, 2010, 10, 275-313.
- [4] Ferguson, T., Voth, H.-J. Betting On Hitler—the Value of Political Connections in Nazi Germany. *Quarterly Journal of Economics*, 2008, 123, 101–137.
- [5] You, J., Du, G. Are Political Connections a Blessing or a Curse? Evidence from CEO Turnover in China. *Corporate Governance: An International Review*, 2012, 20, 179–194.
- [6] Ž. Plytnikas: partijų rėmėjai gauna beveik pusę viešųjų pirkimų pinigų. *IQ* [interaktyvus], 2011 [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://iq.lt/lietuva/z-plytnikas-partiju-remejai-gauna-beveik-puse-viesuju-pirkimu-pinigu/>>.
- [7] Viešųjų pirkimų tarnyba tampa pageidavimų koncertu. *Veidas.lt* [interaktyvus], 2011 [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/viesuju-pirkimu-tarnyba-tampa-pageidavimu-koncertu.>>.

SVEIKATINIMO IR MAISTINGUMO TEIGINIŲ SUVOKIMAS REKLAMOJE

J. Kiudytė¹, J. Gineikienė¹

¹ *Vilniaus universitetas*

Pirmieji sveikatinimo teiginius ant kukurūzų dribsnių pakuočių 1984 m. pradėjo naudoti „Kellogg’s“ kompanija, kuri ėmė skelbti apie angliavandenių vartojimo ir susirgimo vėžiu rizikos mažinimo sąsajas [1]. Dažnai literatūroje šalia sveikatinimo teiginių, pabrėžiančių ryšį tarp maisto produkto ir sveikatos, minimi ir maistingumo teiginiai, kuriais akcentuojama produkto nauda dėl tam tikrų maistinių medžiagų buvimo [2]. Šios mokslinės praktikos metu siekta išsiaiškinti, ar tokių teiginių poveikis gali priklausyti nuo vartotojo etnocentrinių požiūrių (prijautimas savo grupei, šaliai ir pan.) bei kiek svarbus yra pats produkto sveikumo suvokimas.

Visų pirma, atliktų interviu su specialistais, dirbančiais maisto pramonės, kosmetikos ar rinkodaros srityje, kokybinė analizė parodė, jog labiausiai Lietuvos vartotojo požiūrį į sveikatinimo teiginius ir norą pikti lietuviškus arba užsienietiškus produktus lemia *vartotojo maitinimosi įpročiai, gyvenimo būdas, vertybės, nuostatos apie sveikų produktų vartojimą, produktų sudėties skaitymas, reklamos ir žiniasklaidos įtaka, mitybos–sveikatos ryšio suvokimas, noras* (kurį nulemia įvairūs veiksniai, kaip antai *asmeninės/ demografinės vartotojo savybės, nuostatos, produkto savybės, lojalumas lietuviškam prekiniam ženklui, užsienio šalies įvaizdis*) *pirkti lietuvišką arba nelietuvišką produktą*. Taip pat didelę reikšmę turi *produkto kilmės šalis ir su tuo susiję požiūriai, jausmai, tikėjimai*.

Toliau rugpjūčio 9–21 dienomis buvo atliktas kiekybinis tyrimas – internetinė apklausa (dalyvavo 361 asmuo; respondento profilio apžvalga pateikta 1-oje lentelėje). Pagrindinis dėmesys sutelktas į jogurtus ir jų rinką. Klausimyne buvo pateikti Likerto skalės klausimai, kurie apibrėžė 6 pagrindinius tyrime nagrinėjamus konstruktus: *sąmoningumo lygį savo sveikatos atžvilgiu, pirkejo etnocentrizmą, kainos-kokybės santykio suvokimą, motyvaciją skaityti maistin-*

gumo informaciją, skeptišką požiūrį į sveikatinimo teiginius, sąsajas su nacionaline virtuve. Taip pat sukurta speciali skalė, kurią sudarė 13 teiginių apie požiūrį į lietuviškus produktus, jų kokybę, natūralumą, palyginus su užsienietiškais, bei nuomonę apie lietuviškų produktų gamintojus. Be to, klausimyne panaudoti trys pavyzdiniai jogurtai: nelietuviškas jogurtas „Danone Activia“ bei du lietuviški jogurtai – AB „Pieno žvaigždžių“ „BIO'S“ bei AB „Žemaitijos pieno“ „Magija“. Jiems įvertinti nagrinėti 4 konstruktai: *pasitikėjimas prekės ženklu, noras įsigyti konkretų jogurtą, produkto sveikumo įvertinimas bei požiūris į sveikatinimo/ maistingumo teiginius, pateiktus ant pakuotės.*

Atliktos faktorinė, vienfaktorė dispersinė, korelacių tarp nagrinėjamų konstrukto bei regresinių modelių analizės parodė, kad:

- produkto (jogurto) sveikumo vertinimams įtaką daro: *skeptiškas požiūris į sveikatinimo teiginius, sąsajos su nacionaline virtuve, pasitikėjimas prekės ženklu, noras įsigyti produktą, kito panašaus jogurto sveikumo vertinimai, požiūris į sveikatinimo/ maistingumo teiginius ant jogurtų pakuočių, tikėjimas, kad lietuviški produktai kokybiški, patikimi ir sveiki, kainos-kokybės suvokimas ir motyvacija lyginti produktus bei skaityti maistingumo informaciją;*
- lietuviai labiau linkę pirkti lietuviškus jogurtus („Vilkyškių“ (17%), „Pieno žvaigždžių“ „BIO'S“ (13%), „Žemaitijos pieno“ „Dobilas“ (12%));
- reikšmingos koreliacijos tarp *sąmoningumo savo sveikatos atžvilgiu ir produkto pasirinkimo* nerasta - daug svarbiau vartotojui yra *prekės ženklas, produkto sveikumas;*
- labiausiai vartotojo pasirinkimus lemia *produkto sveikumo vertinimai, o ne etnocentrizmas. Noras įsigyti jogurtus „BIO'S“, „Magija“ bei „Danone Activia“ stipriai koreliuoja su jogurto sveikumo įvertinimu* (koreliacijos koeficientai atitinkamai 0,696; 0,675 bei 0,708). Tuo tarpu tik *noras įsigyti jogurtą „Magija“ koreliuoja su etnocentrizmu* (0,186).

1 lentelė. Respondento profilis.

Respondento amžius	≤19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	≥70
Viso	10	64	66	71	64	16	2
Respondento pajamos 1 šeimos nariui (Lt)	≤700	701-1400		1401-2100		≥2101	
Viso	29	75		73		111	
Respondento išsilavinimas	Nebaigtas vidurinis	Vidurinis/ specialusis		Aukštasis		Nebaigtas aukštasis	
Viso	3	16		252		22	
Respondento gyvenamoji vieta	Vilnius	Kaunas	Klaipėda	Panevėžys	Šiauliai	Kiti miestai	Kaimas
Viso	131	25	39	14	18	47	18
					Dažnis		Procentai
Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar pirko jogurtą per pastaruosius 3 mėn.				Pirko	295	81,7	
				Nepirko	66	18,3	

Literatūra

- [1] Lord, J. B., Eastlack, J. O., Stanton, J. L. (1987), "Health claims in food advertising: is there a bandwagon effect?", Journal of advertising research, 9-15.
- [2] Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba. [<http://vmvt.lt/lt/maisto.sauga.ir.kokybe/maisto.zenklinimas/teiginiai.apie.maistinguma.ir.sveikatinguma/>]

STUDENTŲ MOKSLINĖS PRAKTIKOS KONFERENCIJOS PRANEŠIMO SANTRAUKA

M. Kriaučiūnas¹, M. Ališauskienė²

¹ *Vilniaus universitetas*

² *Vytauto Didžiojo universitetas*

Nors bažnyčios lankymo dažnumas daugelyje Vakarų visuomenių sparčiai mažėja, o religinės institucijos vaidina vis menkesnį vaidmenį viešajame gyvenime, kai kurie religijų tyrinėtojai teigia, kad šie pokyčiai nebūtinai reiškia, kad religijos vaidmuo menksta, o žmonės tampa mažiau religingais. Šiuolaikinėse visuomenėse vykstantys pokyčiai transformuoja religingumą, skatina kritiškai vertinti religinius autoritetus bei perkelia religingumą į asmeninę sritį, tačiau nebūtinai sumažina jo reikšmę.

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad šiuolaikinis religingumas įvairiapusis, didelis dėmesys vidiniams potyriams, jausmams, asmeniniam dvasingumui bei tobulėjimui. Šiuolaikinėse visuomenėse susiformavęs religinis pliuralizmas leidžia derinti įvairias tradicijas bei mokymus ir kurti savo dvasingumą, kartais ir sinkretinį...

Lietuvos katalikai, kaip rodo analizuoti 2012 m. tyrimo duomenys, linkę abejoti Katalikų bažnyčios mokymo principais, labai retai lankosi maldos namuose, laikosi tikėjimų bei praktikų, kurie prieštarauja oficialiam jų išpažįstamos religijos mokymui.

2012 m. antrinė tyrimų duomenų analizė atskleidė, kad dažnesnis banyčios lankymas bei tikėjimas Bažnyčios skelbiamomis tiesomis Lietuvoje teigiamai koreliuoja su naujojo dvasingumo formomis. Panašu, kad aktyviai bažnyčios veikloje dalyvauja asmenys, kurie yra atviri religiniams potyriams – bendruomeniškomis patirtimis, maldai, lankymuisi bažnyčioje. Šios formos skatina ne tik dalyvauti išpažįstamo tikėjimo praktikose, bet ir ieškoti naujų dvasingumo formų.

Lietuvos katalikai skirtingai nei kitų analizuotų šalių katalikai retai lankosi bažnyčioje – pusė tikinčiųjų save vadinančių katalikų bažnyčioje lankosi tik didžiųjų švenčių metu, Lietuvos katalikai labiausiai abejoja vienos teisingos religijos egzistavimu, labiausiai linkę tikėti aukštesne jėga, o ne Dievu. Tačiau ne-

paissant to, lietuviai labiausiai pasitiki bažnyčia bei tuo, kaip ji aiškina socialines problema, žmogaus moralinius bei dvasinius poreikius, šeimyninio gyvenimo problemas.

Dėl mažo bažnyčios lankomumo, retos maldos, netikėjimo bažnyčios mokymo tiesomis, mažesnio Dievo vaidmens gyvenime galima teigti, kad daugeliui katalikų Lietuvoje buvimas kataliku tėra formalus priklausymas, o ne tikėjimo sistema. To priežasties galima ieškoti sovietiniais metais, kai Bažnyčia buvo siejama su tautišku ir pasipriešinimu okupacinei santvarkai. Net Lietuvai atgavus nepriklausomybę išliko iš esmės teigiamas požiūris į Katalikų bažnyčią, joje lankomasi švenčių metu, svarbių gyvenimo progų metu atliekami religiniai ritualai.

SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS DISKURSAI ŽINIASKLAIDOJE

I. Kryžiūtė¹, K. Juraitė¹

¹ Vytauto Didžiojo universitetas

Socialinės atsakomybės politika, vystoma globaliu, Europos Sąjungos ir nacionaliniu lygmeniu valstybėje, įgyja vis didesnę reikšmę. Rinkos tyrimų kompanijos TNS LT atlikto tyrimo duomenimis, net 90,4 procentai šalies gyventojų mano, kad socialinė atsakomybė verslui yra svarbi, tačiau tarp verslo institucijų ir visuomenės egzistuojančios socialinės atsakomybės sampratos yra skirtingos. Literatūroje pateikiama daugybė skirtingų įmonių socialinės atsakomybės sampratos apibrėžimų. Korporatyvinė socialinė atsakomybė, arba įmonių socialinė atsakomybė (toliau – ĮSA) šiandien apibūdinama kaip (1) santykiai, kurie yra, ar turėtų būti tarp globalių korporacijų, valdžios organų ir individualių asmenų, (2) santykiai tarp korporacijos ir vietinės bendruomenės, kurioje ji veikia, (3) santykiai tarp korporacijos ir suinteresuotųjų (ang. *stakeholders*) [1]. A. B. Carroll pristatė ĮSA piramidės modelį, kuriame išskiriami socialinės atsakomybės principai: įmonių socialinė atsakomybė apima tokią verslo elgseną, kuri apjungia ekonominę naudą, pagarbą įstatymams, ir etinių ir socialinių požiūrių suderinimą [2]. Žiniasklaida, kuri kaip institucija yra neatsiejama nuo socialinės atsakomybės principų, analizuodama socialinės atsakomybės tematiką ir pateikdama pranešimus apie ją, formuoja dominuojančią nuomonę ir požiūrius. Dėl masinių informavimo priemonių galimybės konstruoti požiūrį į socialinės atsakomybės sampratą, jos pranešimų analizė yra itin aktuali. Atsižvelgiant į siaurą ĮSA sampratą visuomenėje, šiuo darbu siekiama atsakyti į klausimą, kokį požiūrį į ją formuoja Lietuvos žiniasklaida.

Tyrimo objektas – socialinės atsakomybės diskursai Lietuvos žiniasklaidoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti socialinės atsakomybės sampratą, formuojamą Lietuvos žiniasklaidoje.

Tiriant Lietuvos žiniasklaidoje formuojamą socialinės atsakomybės sampratą, panaudoti kritiškosios diskurso analizės kiekybinis ir kokybinis tyrimo metodai. Atsižvelgiant į augantį interneto vartotojų skaičių Lietuvoje, tyrimui

pasirinkti internetiniai naujienų portalai. Jame dalyvavo portalai delfi.lt, lrytas.lt ir lrt.lt ir jų pranešimai, kuriuose minimi raktiniai žodžiai: socialinė atsakomybė, socialiai atsakinga, socialinė akcija (visos gramatinės formuluotės). Internetinių naujienų pasirinkimą lėmė auditorijų dydis ir skirtingumas. Tyrimo laikotarpis apėmė 2013-01-01–2013-07-31. Šiuo laikotarpiu buvo atrinktos 110 publikacijų, kurios tirtos kiekybiniu ir kokybiniu kritiškosios diskurso analizės metodu. Kokybinės diskurso analizės metodas pasirinktas kaip pagrindinis tyrimo instrumentas.

Kategorizuojant naujienų portalų duomenis pagal išskirtus kriterijus, pasirinkta kiekybinė diskurso analizė, taikant EXCELL programą. Kokybinė diskurso analizė taikoma nagrinėjant kaip skirtingos ĮSA sampratos yra konstruojamos skirtinguose naujienų portaluose. Pranešimai analizuojami remiantis A. B. Carroll suformuluotu įmonių socialinės atsakomybės piramidės modeliu.

Atlikus tyrimą, išskirti pagrindiniai rezultatai:

1. Atlikus kiekybinę pranešimų analizę, pastebėta, kad socialinės atsakomybės tematika dažniausiai minima vykstančių socialių akcijų kontekste ir atitinka filantropinę socialinės atsakomybės tematiką, bei pateikia tokius pranešimus naudojant teigiamą tonaciją. Ekonominė ir etinė įmonių socialinė atsakomybė Lietuvos žiniasklaidoje pastebima taip pat dažnai, tačiau etinės ir ekonominės socialinės atsakomybės lygmenyse pastebima daugiausiai skirtingų žiniasklaidoje pateikiamų požiūrių, naudojami teigiami, neutralūs, maišyti ir neigiami tonai. Rečiausiai žiniasklaidoje analizuojama juridinė socialinė atsakomybė, tiriamuoju laikotarpiu pastebėti tik šeši pranešimai, kuriuose paliečiama ši tematika.

2. Atlikus Lietuvos internetinių naujienų portalų kokybinę analizę, remiantis ĮSA piramidės modeliu, nustatyta, kad ekonominės socialinės atsakomybės kontekste vyrauja ir teigiamas, ir neigiamas požiūris į ją. Teigiamas tonas siejamas su tvariu vystymusi, neigiamas – su verslo žala aplinkai ir ĮSA principų taikymu dėl komercinių siekių. Juridinės socialinės atsakomybės kontekste Lietuvos žiniasklaidoje pateikiama nuomonė, kad liberalėjančioje visuomenėje įstatymų laikymosi įsipareigojimai tampa verslo atsakomybe. Etinės socialinės atsakomybės samprata žiniasklaidoje siejama su įmonių savanorišku įsipareigojimu elgtis atsakingai, tačiau tuo pačiu pateikiama ir neigiamas nuomonė apie ĮSA, veikiančią kaip reklamą ir žiniasklaidą, kuri, publikuodama tokią ĮSA vardu „užmaskuotą“ reklamą, nesielgia atsakingai. Filantropinės socialinės atsakomybės kontekste, nepaisant to, kad didžioji publikacijų dalis priskiriama šiai tematikai, Lietuvos internetiniuose naujienų portaluose pasigendama iš-

samesnės šios sampratas analizės. Didžioji dalis pranešimų tiesiog informuoja visuomenę apie vykdomas socialines akcijas, neanalizuojant problematikos, su kuria kovojama tokiomis akcijomis, tačiau dažnai pabrėžiant, kad šios visuomenės problemos turėtų būti valstybės prerogatyvoje, bet verslas prisiima atsakomybę jas sprendžiamas.

3. Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad kasdieniniame Lietuvos žiniasklaidos diskurse kalbėjimas apie socialinę atsakomybę yra atsitiktinis. Naujienų portaluose publikuojami pranešimai apie trumpalaikes socialines akcijas. Tokia situacija neskaitina įmonių įsitraukti į socialiai atsakingą veiklą ir ją viešinti.

Įgyvendinus tyrimą nustatyta, kad tyrimo metodologinis modelis yra tinkamas, analizuojant ĮSA sampratą, konstruojamą Lietuvos žiniasklaidoje ir gali būti naudojamas tolimesniuose tyrimuose. Išskirtos kategorijos suteikia galimybę tirti socialinės atsakomybės sampratą ir jos aktualumą. Tačiau pastebėta, kad ĮSA piramidės modelio kategorijos nevisiškai atitinka šiandieninės Lietuvos žiniasklaidos diskursą, kuriame ĮSA piramidės dalys yra tarpusavyje susijusios.

Literatūra

- [1] Crowther, D., Aras, G. *Corporate Social Responsibility: Part I – Principles, Stakeholders & Sustainability*. Ventus Publishing ApS. p. 63.
- [2] Carroll, A., B. *Academy of management Executive*, 2004, Vol. 18, No. 2, p. 113-120.

MOKSLINIŲ TYRIMŲ ETIKOS VALDYMAS LIETUVOS MOKSLO ORGANIZACIJOSE. SUBJEKTYVUS IR NORMATYVINIS PLAGIJAVIMO PROBLEMATIKOS APIBRĖŽIMAS

L. Lapinaitė¹, A. Novelskaitė¹

¹ *Vilniaus universitetas*

„The “pure” universe of even the “purest” science is a social field like any other, with its distribution of power and its monopolies, its struggles and strategies, interests and profits, but it is a field in which all these *invariants* take on specific forms.“

Bourdieu, P. „The specificity of the scientific field and the social conditions of the progress of reason“, *Social Science Information*, 1975, vol. 14 (6): 19:47.

Nusižengimai mokslinių tyrimų etikai (tiek tyčiniai, tiek atsitiktiniai) gali būti aptinkami bet kurios disciplinos skirtinguose mokslinio tyrimo etapuose: tyrimo dizaine, atliekant tyrimą, analizuojant gautus duomenis ar juos publikuojant [1]. Nors plagijavimas yra susijęs su siauru tyrimų etikos aspektu, tačiau dažnai nurodomas kaip vienas rimčiausių mokslinių tyrimų etikos pažeidimų. Nepaisant nežymių variacijų, plagijavimas paprastai literatūroje apibrėžiamas kaip pasisavinimas ar pateikimas svetimų idėjų ar minčių kaip savų [1, 2]. Subjektyvioje plotmėje vertinant plagijavimą bendro konsensuso tarp mokslininkų nėra: viename poliuje plagijavimas kaip vienareikšmiškai neetiško elgesio apraiška, kitame – reliatyvistiškai atsižvelgiama į aplinkybes, ketinimus ir į tai, kas buvo nuplagijuota. Taip pat pastebima žodžių ir idėjų skirtis: nors plagijavimas aptinkamas kaip sutampančių žodžių seka tekste, tačiau nereikšmingų frazių plagijavimas gali būti ne tokio paties masto nusižengimas etikai, kaip svetimų minčių plagijavimas [2].

Plagijavimo problematika tirta dviem aspektais: subjektyviu mokslo bei studijų institucijų etikos komitetų narių ir pirmininkų požiūriu bei normatyviniu akademinę ir mokslinę etiką reguliuojančių dokumentų aspektu. Subjektyviam etikos komitetų narių nuomonių nustatymui naudoti 2010–2011 m. nacionalinio tyrimo [3] metu surinkti empiriniai duomenys: pusiau struktūruotų

interviu su etikos komitetų nariais ir pirmininkais (N=26) medžiaga. Tyrime derintos kiekybinės ir kokybinės metodologijos.

Kiekybinei transkribuotos interviu medžiagos turinio analizei analizės vienetu pasirinktas *plagiato* terminas. Nustatyta, kad 18 respondentų atsakydami į klausimus apie mokslinių tyrimų etiką, etikos komitetų veiklą bei etikos kodeksus paminėjo *plagiato*¹ terminą iš viso 62 kartus (palyginimui: susijusios sąvokos *citavimas*¹ bei *kopijavimas*¹ buvo paminėtos atitinkamai 55 ir 5 kartus).

Kokybinė surinktų termino *plagiatas* vartojimo atvejų analizė buvo panaudota siekiant išsiaiškinti etikos komitetų narių nuostatas. Toliau pateikiamos tik šios svarbiausios indukciskai identifikuotos *plagijavimo* termino raiškos kategorijos: I) neplagijavimas kaip mokslinių tyrimų etikos esminis komponentas; II) plagiatas kaip etikos būklės rodiklis mokslo ir studijų institucijose; III) plagiatas kaip asmeninių ir komisijos kompetencijų riboženklis; IV) plagiatas kaip charakteringiausia nesąžiningos mokslinės veiklos iliustracija: dėstytojų ir studentų plagijavimas.

Normatyviniam plagijavimo apibrėžimo nustatymui peržiūrėta ir papildyta 2010–2011 m. vykdyto projekto „Mokslinių tyrimų etika Lietuvoje: būklės analizė“ metu sukaupta duomenų bazė. Sutikrinus organizacijų etikos kodeksus (N=24) išsiaiškinta, kad per tą laikotarpį 7 organizacijos, iki tol neturėjusios etikos kodeksų, juos patvirtino, 2 organizacijos juose atliko pakeitimų, 6 organizacijos atsisakė ankstesnių kodeksų ir patvirtino naujus, o 9 organizacijos savo etikos kodeksų nekeitė. 1 lentelėje pateikiama dalis organizacijų dokumentų kiekybinės turinio analizės rezultatų.

Institucijos tipas	N	Etikos kodeksai			Termino <i>plagiatas</i> paminėjimų skaičius	
		Patvirtinti	Neturi kodeksų	Nėra informacijos	Mokslinių tyrimų etikos skiltyse	Likusiam kodekse
Valstybiniai universitetai	14	12	-	2	8	26
Nevalstybiniai universitetai	8	3	3	2	1	5
Valstybiniai institutai	12	9	3	-	10	4
Nevalstybiniai institutai	8	-	5	3	-	-
Viso	42	24	11	7	19	35

1 lentelė. Etikos kodeksai Lietuvos mokslo ir studijų institucijose bei *plagiato* termino paminėjimų skaičius juose, 2013.

1 Įtraukiami ir šių terminų įvairūs vediniai, turintys tas pačias šaknis; su visiškai ar iš dalies sutampančia šaknimi, bet nesusiję su nagrinėjama problema, nebuvo įskaičiuojami.

Reikia pažymėti, kad ankstesnių etikos tyrimų Lietuvos mokslo organizacijose metu [4] analizuojant dokumentus bei subjektyvias dispozicijas nustatyta, kad normatyviniai apibrėžimai neatitinka subjektyvių nuostatų. Žvelgiant į šio tyrimo rezultatus matyti, kad konkrečios plagijavimo problematikos kontekste Lietuvos mokslo ir studijų institucijų etikos reguliavimas atitiktų G. J. Rossouw ir L. J. van Vuuren [5] pasiūlytos etikos valdymo būdų klasifikacijos 3-iąją tipą (compliance mode).

Literatūra

- [1] Nikolic, S.; Jajic, S., Vila, A. et al. „Intellectual dishonesty in science“, *Acta Medica Medianae*, 2013, vol 52 (2): 56–60.
- [2] Bouville, M. „Plagiarism: Words and Ideas“, *Science and Engineering Ethics*, 2008, vol 14 (3): 311–322.
- [3] Novelskaitė, A.; Pučėtaitė, R. „Mokslinių tyrimų etikos būklė Lietuvoje: ką mano Lietuvos mokslo bendruomenė? Pirminiai nacionalinės apklausos rezultatai“, *Socialinių mokslų studijos*, 2012, vol. 4 (4): 1371–1395.
- [4] Novelskaitė, A.; Pučėtaitė, R. „Ethics management in Lithuanian universities. Normative definitions and subjective interpretations“, nepublikuotas pranešimas, skaitytas Lisabonos universitete mokslinėje konferencijoje 2013.06.27-28.
- [5] Rossouw, G. J.; van Vuuren, L. J. „Modes of Managing Morality: A Descriptive Model of Strategies for Managing Ethics“, *Journal of Business Ethics*, 2003, vol. 46 (4): 389–402.

APLINKOSAUGINIŲ INOVACIJŲ DIEGIMAS ĮMONĖJE

L. Paulauskaitė¹, R. Pušinaitė²

¹ Šiaulių universitetas

² Vilniaus universitetas

Neatsiejama šalies ekonomikos augimo dalis – sėkminga verslo įmonių veikla, jų plėtra, prisidedanti prie gerėjančių ekonominių sąlygų Lietuvoje. Tačiau bet kokia įmonių veikla ir plėtra susijusi su gamtos teršimu ir kitokio pobūdžio neigiamu poveikiu aplinkai. Galimybė mažinti ar išvis panaikinti kenksmingą poveikį aplinkai – aplinkosauginių inovacijų diegimas ir naudojimas įvairiose įmonių veiklos srityse. Nors aplinkosauginės inovacijos ne tik turi teigiamą poveikį aplinkai, bet kartu mažina įmonės sąnaudas, potencialiai didina įmonių pajamas, pelną, tačiau šių inovacijų taikymo lygis Lietuvoje yra itin žemas. Nors ir turime gerų įmonių pavyzdžių, kai sėkmingi verslai yra kuriami diegiant ir plėtojant aplinkosaugines inovacijas, tačiau Lietuva, lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, pagal aplinkosauginių inovacijų taikymo lygį yra žemiausioje (t.y. paskutinėje) vietoje. Todėl Lietuvos ekonomikos konkurencingumui nepalankus aplinkosauginių inovacijų lygis šalyje gali būti įvardintas kaip viena iš aktualiausių problemų.

Aplinkosauginės inovacijos – tai bet kokio tipo inovacijos, kurios gali sumažinti kenksmingą poveikį aplinkai, šios inovacijos padeda efektyviau naudoti ribotus gamtinius išteklius. Tokių inovacijų tikslas – siekti darnios plėtros visame pasaulyje [1]. Pažymėtina, kad įvairių šalių mokslininkai ir tyrėjai aplinkosauginių inovacijų apibūdinimui naudoja skirtingus terminus Nėra bendro ir vieningo aplinkosauginių inovacijų apibūdinimo. Nuo 1990 m. mokslinėje literatūroje pateikiamos įvairios šios inovacijos sampratos, tačiau visuose apibrėžimuose dominuoja du svarbiausi aspektai, t.y. naujovė ir gamtos apsauga, pasitelkiant naujoves ir novatoriškus procesus. Aplinkosauginėms inovacijoms gali būti priskiriama tokia įmonės veikla: gamyba, naujų technologijų įsisavinimas, įvairių naujovių diegimas ir eksploatavimas jau esamuose produktuose, įvairūs gamybos procesai, paslaugos, naujovės valdymo ir verslo modeliuose. Kad minėtosios įmonės veiklos būtų priskiriamos aplinkosauginėms, jos per

visą savo gyvavimo ciklą turi užkirsti kelią arba žymiai sumažinti sukeliama neigiamo poveikio riziką aplinkai [2].

Remiantis atlikta mokslinės literatūros aplinkosauginių inovacijų tematika analize galima identifikuoti tris pagrindines problemas, susijusias su šiomis inovacijomis. Pirmoji – mokslinės literatūros, susijusios su aplinkosauginėmis inovacijomis, trūkumas. Pažymėtina, kad ypač pasigendama tyrimų aplinkosauginių inovacijų diegimo verslo įmonėse tematika. Antroji – aplinkosauginių inovacijų reiškinio apibūdinimui naudojami skirtingi terminai tiek lietuvių (eko-inovacijos, ekologinės inovacijos), tiek ir anglų kalboje („sustainable innovation“, „eco-innovation“, „environmental innovation“). Trečioji – Lietuvos ekonomikos konkurencingumui nepalankus aplinkosauginių inovacijų lygis šalyje. Lietuva, Europos Sąjungos kontekste, yra paskutinioji valstybė. Tai reiškia, kad aplinkosauginių inovacijų naudojimo lygis yra itin žemas.

Empirinio tyrimo metu atliktas pusiau struktūrizuotas interviu. Interviu dalyviai – Šiaulių regiono verslo įmonių darbuotojai, kurie yra susiję su aplinkosauginėmis inovacijomis, jų diegimu ir priežiūra, t.y. yra kompetentingi aplinkosauginių inovacijų srityje. Tyrimo metu siekta identifikuoti aplinkosauginių inovacijų diegimo motyvus ir įvertinti aplinkosauginių inovacijų naudą įmonei, aplinkai. Nustatyta, kad pagrindiniai motyvai, skatinantys diegti aplinkosaugines inovacijas – finansinė ir ekologinė nauda (tiek aplinkosauginės inovacijas įdiegusiose, tiek planuojančiose diegti įmonėse). Ne ką mažiau svarbūs ir kiti įmonių darbuotojų įvardinti motyvai, tokie kaip vartotojų ir pačios įmonės poreikiai, konkurentai, technologinė pažanga, noras tobulėti ir išbandyti naujoves, aplinkai draugiškos įmonės įvaizdžio formavimas ir pan. Tyrimo metu išryškėjo, kad aplinkosauginės inovacijos kuria naudą ne tik įmonei (pvz.: įmonės įvaizdžio gerėjimas, sąnaudų mažėjimas, pajamų ir pelno didėjimas ir t. t.), bet ir aplinkai (pavyzdžiui, taršos lygio ir atliekų kiekio mažėjimas, ribotų gamtos išteklių taupymas ir t. t.), visuomenei (pavyzdžiui, didėjanti pasiūla, vartotojų ekologiško požiūrio formavimas ir pan.).

Tyrimo metu iš dalies pasitvirtino išsikeltas ginamasis teiginys, kad aplinkosauginės inovacijos verslo įmonėms „atneša“ tik naudą. Neigiamų šių inovacijų bruožų ir padarinių įmonės veiklai nepastebima. Tačiau idėja, kad aplinkosauginės inovacijos neturi jokių trūkumų galima įvardinti subjektyvia, nes asmenine apklausoje dalyvavusių darbuotojų nuomone aplinkosauginės inovacijos neturi trūkumų. Tačiau pusiau struktūruoto interviu rezultatai rodo, kad informantai įvardijo tam tikrus sunkumus (pavyzdžiui, finansinių išlaidų didėjimas, sudėtingas planavimo procesas ir pan.). Todėl teigtina, kad įvardin-

ti sunkumai gali būti priskiriami prie trūkumų, nes visi sunkumai trikdo sėkmingą aplinkosauginių inovacijų diegimą ir plėtojimą verslo įmonėse.

Apibendrinant empirinio tyrimo rezultatus galima teigti, jog pagrindiniai motyvai, skatinantys įmones diegti aplinkosaugines inovacijas, yra finansinė ir ekologinė nauda. Teigtina, kad aplinkosauginės inovacijos yra naudingos Šiaulių regiono verslo įmonėms. Tokio tipo inovacijos gali būti įvardytos kaip įmonės plėtros „variklis“.

Literatūra

- [1] Carrillo-Hermosilla, J., Del Rio, P., Könnölä, T. Diversity of ecoinnovations: Reflections from selected case studies. *Journal of Cleaner Production*, 2010, vol. 18, 1073-1083.
- [2] Kemp, R., Foxon, T. *Typology of eco-innovation*. Project: Measuring eco-innovation, 2007.

KURATORIAUS SAVIVOKOS TENDENCIJOS, DARBO MODELIAI IR PROBLEMAS ŠIUOLAIKINIŲ DAILĖS PARODŲ KONTEKSTE

K. Rybačiauskaitė¹, R. Pučėtaitė²

¹ *Vilniaus dailės akademija*

² *Vilniaus universitetas*

Dailės parodų kuratoriai Lietuvos dailės lauke pradėjo dirbti prieš maždaug dvidešimt penkerius metus tuo metu, kai pamažu, kartu su Vakarų pasaulyje įvykusių posūkiu nuo „objektų“ prie „idėjų“, keitėsi dailės kalba bei parodų kūrimo ir organizavimo strategijos. Ir tik 20 a. dešimtojo dešimtmečio pradžioje, didėjant kuratorių skaičiui, paplito bei išsiplėtė „kuratoriaus“ ir „kuratorystės“ terminų vartojimas. Visgi Lietuvoje kuratorystės procesai ir kuratoriaus savivoka yra beveik netirta, dėl to šio pranešimo tikslas – aptarti atlikto tyrimo metu išskirtas kuratoriaus savivokos tendencijas, darbo modelius ir problemas šiuolaikinių dailės parodų kūrimo ir organizavimo kontekste.

Literatūros analizė. Atlikus literatūros kuratorystės tema analizę, galima išskirti dvi šiuolaikinio kuratoriaus savivokos tendencijos: 1) Ir kuratoriai-kritikai, ir kuratoriai-dailininkai apibrėždami savo veiklą neretai pasitelkia žodį „tarp“. Kuratoriaus praktika dažniausiai apibūdinama esanti tarp „įprastos“ dailininko (kūrinių sukūrimo) ir dailėtyrininko (kritinių tekstų rašymo, tyrimų) veiklos, tarp dailės kūrinio ir žiūrovo, tarp vadybininko ir organizatoriaus; 2) Apibūdinant kuratorių, dažnai paminimas kuratoriaus dailės procesų ir dailininko globėjo, patrono, ideologo, stratego vaidmuo, primenantis lotyniškąją žodžio „kuratorius“ kilmę (lot. *curare* – *gydyti, globoti*) [1, p. 102–103]. Taigi, šiuolaikinis kuratorius suvokiamas ne tik kaip kūrėjas ar administratorius, tačiau ir kaip mediatorius.

Šiuolaikinio kuratoriaus darbui būdinga tai, kad jis labai lengvai suderina darbą institucijoje ir nepriklausomą kuravimą – jis neprivalo išeiti iš darbo institucijoje, kad galėtų dirbti su norimais menininkais ir meno kūriniais – galbūt dėl to, kad institucijos tapo atviresnės; neįmanoma išgyventi iš nepriklausomos kuratorystės arba šiuolaikiniai kuratoriai išmoko derinti inovacijas ir priežiūrą [2, p. 150]. Bendradarbiavimas yra esminė kuratorystės sudedamoji dalis. Ku-

riant ir organizuojant parodas svarbi ne tik kuratoriaus ir menininkų kolaboracija, bet ir žiūrovų, taip pat kitų kultūros kūrimo lauko agentų įsitraukimas į bendrą veiksmą, kurio metu kuriami įvairūs projekto prasminiai laukai [1, p. 117]. Aptariant problemas paminėtina tai, kad Lietuvos insitucinis kontekstas tapo autoritariškas, atkartodamas altersovietinius istorinio diskurso formavimo modelius [3, p. 32].

Informantai ir klausimynas. Empiriniam tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis interviu metodas su tiriamos srities ekspertais – kuratoriais, naudojant struktūruotą klausimyną. Iš 12 galimų informantų pavyko susisiekti su 5, kurie sutiko duoti interviu. Tyrimo klausimynas sudarytas iš 6 dalių, 20 klausimų apie kuratoriaus profesinės veiklos patirtį, būdingas kuratoriaus identiteto problemas, pagrindinius parodos formavimo etapus – nuo idėjos sukūrimo iki realizavimo, santykio su publika ir menininkais kūrimo, bendravimo ir bendradarbiavimo su Lietuvos ir užsienio partneriais: institucijomis, rėmėjais ir kt.

Rezultatai. Empirinio tyrimo metu buvo išskirtos šios naujos kuratoriaus savivokos tendencijos ir problemos: 1) Tiek Lietuvos, tiek kitų šalių kultūrinėse organizacijose kuratorius atlieka ir kūrybinį darbą, ir vadybinį. 2) Šiuolaikinis menininkas dažniau ieško kuratoriaus arba kaip diskusijos dalyvio, arba kaip vadybininko, arba kaip mišraus partnerio, vyresniosios ar vidurinėsios kartos menininkas ieško kuratoriaus, kuris turėtų pakankamai patirties ir gebėjimų ne tik suorganizuoti parodą, bet ir profesionaliai įvertinti kūrinius; 3) Institucijoje dirbantys kuratoriai žiūrovo nevadina „klientu“, nepriklausomų kuratorių praktikoje „klientas“ yra „užsakovas“; 4) Dirbant nepriklausomu kuratoriumi iš kuratorystės išgyventi nėra įmanoma, tačiau kita vertus, kitaip nei pirmieji kuratoriai-pionieriai, šiuolaikiniai kuratoriai dirbdami institucijoje turi galimybę kuruoti norimas parodas ir dirbti su pasirinktais menininkais; 5) Teigiama, kad save ir kuruojamus projektus pristatyti yra svarbu, tačiau projektų pristatymas dažnai nėra pakankamas ar nekonvencionalus, stinga lėšų komunikacijos įgyvendinimui, dėl to projektai dažnai susilaukia kritiškai mažo ir kryptingo lankomumo.

Aptariant dailės parodų kuratorių darbo metodus ir kitus sunkumus galima išskirti šiuos aspektus: 1) Kuruodami parodas, formuodami būsimą programą, pasirinkdami menininkus kuratoriai kreipia dėmesį į lokalaus ir tarptautinio meno pasaulio aktualijas, publikos reakcijas, siekia teminės ir medijų įvairovės. 2) Svarbiausi sunkumai kuratorystės praktikoje yra nepakankamas ir nereguliarus finansavimas, kuratorių ir menininkų atlygio standartizavimo

trūkumas, neefektyvus kuratorių ir kitų institucijų, kolekcionierių, lietuviško kapitalo įmonių bendradarbiavimas; 3) Technologijos ypač ne visuomet efektyviai išnaudojamos projektų pristatymui; 4) Auditorija kitose šalyse, kitaip nei Lietuvoje, dėl kultūros institucijų svarbos, reputacijos, gyventojų ir turistų skaičiaus, yra gerokai didesnė, aktyvesnė, linkusi diskutuoti.

Pasiūlymai tolimesniems tyrimams. Atliekant tolimesnius tyrinėjimus vertėtų patyrinėti, kaip efektyviau būtų galima spręsti iškeltas problemas: didinti finansavimą, skatinti mecenavimą, bendravimą su įvairiomis įmonėmis, kolekcionieriais, institucijomis, publika, kuratorių dalyvavimo įvairiuose virtualiuose forumuose praktika, sudaryti palankias sąlygas jauniems kuratoriams dirbti įvairiose institucijose (galerijose, muziejuose ir pan.), didinti konkurencingumą, stiprinti kuratorių vykdomų projektų sklaidą.

Literatūra

- [1] Fomina, J. „Lietuvos šiuolaikinės dailės parodų kuratorių identitetas: nuo sudarytojo iki dailės lauko aktyvisto“, in: *Kultūra. Rinka. Visuomenė. Acta Academiae artium Vilnensis*. Dailė. T. 50. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008, p. 95-119.
- [2] Allen, J. „Care for Hire“, in: Schavemaker M. ir Rakier M. (ads) *Right About Now: Art & Theory Since the 1990s*. Amsterdam: Valiz, 2007, p. 143-154.
- [3] Šapoka, K. „Antimuziejus kaip procesuali atmintis: Alytaus avangardizmo atvejis“, in: *Lietuvos kultūros tyrimai (2): Muziejus, paveldas, vertybės*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012, p. 32-46.

KARJEROS PROJEKTAVIMO KOMPETENCIJŲ UGDYMAS (-IS) MOKYMOSE VISĄ GYVENIMĄ KONTEKSTE

J. Rudokaitė¹, R. Rudžinskienė²

¹ Vytauto Didžiojo universitetas

² Šiaulių universitetas

XXI amžius – sparčiai tobulėjančių ir besikeičiančių technologijų amžius, kada žmogaus gyvenimas nuolat kinta, todėl tenka ieškoti vis daugiau būdų prisitaikyti ir pačiam augti kaip asmenybei. Sparti globalizacija ir kintanti demografinė padėtis suteikia daugiau galimybių įgyti naujų žinių ir įgūdžių, bet taip pat būtinybę mokymosi viso gyvenimo procesui vystytis. Aštuntajame dešimtmetyje atsirado dabartinis visuomenės apibrėžimas – žinių visuomenė, kuri sukūrė austrų rašytojas ir sociologas Peter Drucker [4]. Tokios visuomenės esminis bruožas, kuri išskiria A. Giddens (2005) [5] – informacijos srautai, mokslinis ir technologinis potencialas, didžiojo darbo jėga įtraukiama į žinių projektavimą, perdavimą, pardavimą, priežiūrą, kaupimą. Dėl šito perinama nuo hierarchinės sistemos ir specifinių darbo įgūdžių prie bendrųjų žinių ir nuolatinio mokymosi. Taip pat kapitalizmo – ekonominės ir socialinės sistemos, kuri šiuo metu yra viena iš labiausiai paplitusių pasaulyje, esmė yra laisvos rinkos modelis, pagrįstas silpnais ir nepastoviais darbuotojo ir vadovo santykiais, kurie priklauso nuo darbo rinkos sąlygų. Kiekvienas individas turi galimybę vystyti savo gebėjimus ir siekti asmeninės karjeros bei finansinio stabilumo pagal individualias pastangas, galimybes, nepriklausomai nuo socialinės padėties, lyties, rasės.

Karjeros organizavimas trunka visą žmogaus gyvenimą ir yra svarbi jo dalis. Plečiantis karjeros sampratai ir žmogaus veiklos galimybėms, nebeužtenka įprastinio karjeros modelio, kuris paremtas hierarchine laiptelių sistema. Modernioje visuomenėje būtina pažinti naujus karjeros modelius, tipus, susipažinti su karjeros valdymo ypatumais, ekonominiais ir politiniais pokyčiais, lemiančiais darbo rinkos kitimą. Pasirinkti perspektyvią, visuomenei naudingą ir gebėjimus atitinkančią sritį darosi vis sunkesnė problema, todėl žmogaus ge-

bėjimas suderinti savo galimybes, pomėgius ir individualias savybes su situacija darbo rinkoje ir visuomenėje tampa būtinybe. Dabartinė Lietuvos situacija atskleidžia, kad daugelis jaunų žmonių neturi reikiamų žinių apie karjeros projektavimą, valdymą, nepakankamai domisi darbo rinkos tendencijomis, nepajėgia rasti pusiausvyros tarp savo siekių ir visuomenėje egzistuojančių galimybių dinamikos (Kučinskienė, 2003, p.7 [12]). Darbo biržos duomenimis (2013 I ketvirtis) kas devintas įregistruotas bedarbis yra jaunesnis negu 25 metų amžiaus. „Jaunų iki 25 metų bedarbių 2013 m. balandžio 1 d. šalyje buvo 26,7 tūkst., tai yra jie sudarė 11,6 proc. visų darbo biržoje registruotų bedarbių“ (Lietuvos darbo biržos duomenys, 2013). Be to, pagal įsidarbinimo galimybių barometrą (2013), daugiausiai šansų sėkmingai įsidarbinti turi inžinerinių specialybių atstovai, gydytojai, finansininkai, programuotojai, o mažiausiai – socialiniai pedagogai, darbuotojai, teisininkai, psichologai, ekonomistai, tačiau, nepaisant to, socialiniai mokslai stojančiųjų tarpe išlieka populiariausi – juos pirmu prioritetu šiemet jau rinkosi 42% stojančiųjų (LAMA BPO duomenimis, 2013). Taip pat Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2013) praeitais metais išvyko apie 54 tūkst. žmonių, iš kurių beveik kas antras yra 20-29 metų amžiaus. Visa tai suponuoja karjeros projektavimo svarbą ir reikšmę šiuolaikinėje visuomenėje. Karjeros projektavimo ir valdymo būtinumą analizavo ir tokie garsūs Lietuvos ir užsienio mokslininkai kaip J. Holland (1973, 1985) [7,8], D. E. Super (1980) [20], L. Jovaiša (2001) [9], T. R. Jovaiša (2012) [10], K. Pukelis, A. Pundzienė (2002) [14], N. Petkevičiūtė (2006) [13], J. Ruškus (2008) [19], D. Augienė (2009) [2], R. Rudžinskienė (2011, 2012, 2013) [16,17,18], V. Tūtlys (2013) [21], A. De Vos, J. Segers (2013) [1], D. Bown-Wilsons, E. Parry (2013) [3], J. Reuter (2013) [15] ir kt.

2013 metais vasaros laikotarpiu atliktame tyrime buvo analizuojamas jaunų žmonių (18-29m.) turimos karjeros projektavimo kompetencijos ugdymas(-is) mokymosi visą gyvenimą kontekste, siekiant atskleisti karjeros projektavimo, kompetencijos ugdymo ir mokymosi visą gyvenimą svarbą sėkmingos karjeros planavimui ir vystymui bei aktualias problemas, su kuriomis susiduria jauni žmonės, rinkdamiesi profesinį kelią ar įsitvirtindami darbo rinkoje. Tyrimas išryškina jaunų žmonių karjeros planavimo, realizavimo, valdymo, naujų kompetencijų įgijimo ypatumus, emigracijos ir socialinės atskirties reikšmę, įgijant išsilavinimą, realizuojant sėkmingos karjeros viziją. Be to, akcentuojamas mokymosi visą gyvenimą koncepcijos svarbumas ir aktualumas, siekiant išlaikyti konkurencingumą dinamiškoje darbo rinkoje.

Literatūros sąrašas:

- [1] Ans De Vos, Segers, J. *Career Development International*. 2013, Volume: 18, Issue 2, pp.155 – 172.
- [2] Augienė, D. *Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, Šiauliai, 2009, 196.
- [3] Bown-Wilson, D.; Parry, E. *Employee Relations*. 2013, Volume: 35, Issue: 3, pp. 309 – 321.
- [4] Drucker, P. *Post-Capitalist Society*. Harper Collins, New York, 1993, 240.
- [5] Giddens, A. *Sociologija. Poligrafija ir informatika*, Kaunas, 2005, 684.
- [6] Graff, J. *On the Horizon*, 2012. Volume: 20, Issue: 1, pp.74 – 83.
- [7] Holland, J. L. *Making vocational choices: A theory of careers*. 1973.
- [8] Holland, J. L. *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. 1985.
- [9] Jovaiša, L. *Gyvenimo sėkmės ugdymas*. Agora, Vilnius, 2001, 335.
- [10] Jovaiša, T. R. *Profesinės veiklos tyrimas*. Edukologija, Vilnius, 2012, 210.
- [11] Kardelis, K. *Karjeros projektavimas: tyrimai ir konsultavimas*, 2012, Nr.1, p. 13-45.
- [12] Kučinskienė, R. *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėdos universitetas, Klaipėda, 2003, 229.
- [13] Petkevičiūtė, N. *Karjeros valdymas. Asmeninė/individualioji perspektyva*. VDU leidykla, Kaunas, 2006, 172.
- [14] Pukelis, K.; Pundzienė, A. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. 2002, 5, p. 96-107.
- [15] Reuter, J. *Industrial and Commercial Training*. 2013, Volume: 45, Issue: 1, p. 60-63.
- [16] Rudžinskienė, R. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2011, p. 179-187.
- [17] Rudžinskienė, R.; Paulauskaitė, L. *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*. 2012, p. 203-214.
- [18] Rudžinskienė, R. *Journal of Economy and entrepreneurship*. No 1(30) 2013, p. 241-248.
- [19] Ruškus, J. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. 2008, p. 159-166.
- [20] Super, D. E. *Journal of Vocational Behavior*. 1980, 16, p. 282-298.
- [21] Tūtlys, V. (2013). *Karjeros projektavimas: tyrimai ir konsultavimas*. 02/ 2013, p. 29-59.

BENAMIŲ ASMENŲ INSTITUCIONALIZACINĖS PATIRTYS

P. Stulginskaitė¹, R. Indriliūnaitė²

¹ *Vilniaus universitetas*

² *Vytauto Didžiojo universitetas*

Mokslinį tyrimą atlikau Lietuvos mokslo tarybos finansuojamo projekto „Institucionalizuotų aplinkų įtaka benamio asmens gyvenimo ciklo trajektorijoms“ rėmuose. Tyrimas siekė nustatyti, kaip ir kokią įtaka benamiams asmenims daro institucijos, tokios kaip nakvynės namai, kalėjimas ir globos namai. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip keičiasi benamių asmenų gyvenimas įsitraukus į vieną ar kitą minėtą instituciją, kokias individo praktikas ir patirtis formuoja institucinė erdvė.

Tyrimo metodologija: kokybiniai pusiau struktūruoti interviu, atlikti su benamiais asmenimis, turėjusiais gyvenimo globos namuose, nakvynės namuose ir įkalinimo patirties. Buvo atlikti 7 interviu Vilniaus arkivyskupijos „Carito“ nakvynės namuose Vilniuje. Informantų atranką padėjo atlikti šios ištaigos socialinės darbuotojos, turinčios nuolatinį kontaktą su benamiais asmenimis. Interviu vyko nakvynės namų patalpose, vidutinė trukmė – 1 valanda. Informantų amžius varijavo nuo 23 iki 55 metų, apklaustieji buvo vyrai, nes jie sudaro didžiąją dalį nakvynės namų gyventojų. Buvo naudojamosi iš anksto sudarytomis gairėmis, tačiau interviu pobūdis buvo lankstus, jų metu kildavo papildomų klausimų, jie būdavo įtraukiami į klausimyną ir leido geriau įsigilinti į tyrimo temą. Atlikti interviu buvo ištranskribuoti, informantų vardai pakeisti laikantis tyrimų etikos principų. Siekiant užmegzti glaudesnius ryšius su informantais teko vykdyti dalyvaujantį stebėjimą, įsitraukiant į bendras nakvynės gyventojų veiklas, tokias kaip bendras arbatos gėrimas ar aktualijų aptarimas. Tai užtikrino tarpusavio santykių užmezgimą ir tyrėjo vaidmens įtaka nebuvo tokia ryški informantų atžvilgiu. Informantams interviu metu buvo užtikrintas konfidencialumas, nurodant, jog surinkta informacija bus naudojama tik mokslinio tyrimo tikslais ir nebus viešai publikuojama žiniasklaidoje ar kituose informavimo šaltiniuose.

Pati benamio sąvoka, kuri laikytina šio tyrimo pagrindu, laikoma daugiadimensiniu socialiniu reiškiniu. Pasak E. Kocai – “Benamiais gali būti laikomi žmonės, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos arba laikinai negalintys ja naudotis, nakvojantys atsitiktinose vietose arba laikino apgyvendinimo įstaigose, neturintys lėšų būstui nusipirkti arba išsinuomoti” [1]. Galima pabrėžti, kad individai, neturėdami socialinių garantijų visuomenėje, stigmatizuojami, laikomi silpnais žmonėmis [2] ir išskirtinu būdu tampa priklausomi nuo daugelio institucijų. Šiame tyrime daugiausia dėmesio buvo sutelkta į kalėjimo ir nakvynės namų institucijas, kaip formuojančias į jas patekusio benamio asmens gyvenimo trajektorijas.

Sociologo M. Foucault disciplinos sąvoka nurodo į tam tikrą valdžios technologiją [3], galinčią valdyti individų kūnus per kontrolės praktikas ir ji apima ne tiek konkrečias institucijas, kiek kuria bendrai kontroliuojamą visuomenę. Disciplina iškyla kaip būdas formuoti individus, o institucijos tampa pajungtos tam procesui. Būtent čia galima kalbėti apie kalėjimą ar nakvynės namus. Griežti valdžios santykiai, pasiskirsčiusi hierarchija kaip vienas iš discipliną atspindinčių aspektų itin ryškūs kalėjime tarp pačių nuteistųjų, kaip išskiria informantas A: „*Visi žino, ką tu padarei ir taip toliau. Tada, kada jie žino visą tavo psichologiją, tada jie pradeda tau reguliuot tavo gyvenimą visą.*“

Kalėjimo patirtys rodo, jog susiburia atitinkama bendruomenė, kurioje visi užima savas pozicijas, vyksta tam tikra klasifikacija priklausomai nuo padaryto nusikaltimo, nuo to, ar turima parama iš laisvės, informantas B: „*Užtat, kad nu ten priklausu kaip tu gyveni ir kas tau iš laisvės padeda. <...> Jeigu finansiškai normaliai tave remia iš laisvės, tu normaliai ten gyveni, tave nieks neliečia. O jeigu nieks nepadeda, tai tave sumaišo su išmatom.*“

Dauguma nakvynės namų įstaigų nustato taisykles, kurios apibrėžia primentiną ir nepageidaujamą lankytojų elgesį [4]. Nakvynės namuose remiamasi taisyklėmis, kai lankytojai privalo registruotis ateidami pernaktuoti, taip pat jie negali vartoti narkotikų ar alkoholinių medžiagų. Tai galima laikyti disciplinos atspindžiu – griežta dienotvarkė, kaip viena iš mikroskopinių valdžios išraiškų, informantas C: „*Nu, čia pasirinkimo daug nėra. Čia kaip kalėjime. Čia nėra laisvės. Ateini, atsižymi. Ateini miegot.*“ Taip pat tenka atlikti ir nemažai buitinių darbų, kurie užima svarbią informantų dienos dalį, informantas D: „*Septintą valandą, kaip visada, keliamės. Paskui čia higiena, apsitvarkom, apsiprausimas. Paskui, kai jau, kaip sakant, pagal tvarkaraštį čia jau tvarkymas, kam kambarys, kam kolidorius, kam virtuvė...*“ Viena vertus, tokia disciplina ir taisyklės užtik-

rina tvarką tarp grupės narių, kontroliuoja jų veiksmus, leidžia individams kontroliuoti vieni kitus, tačiau iš kitos pusės, individai tampa „sraigteliais“ disciplinarinės visuomenės mechanizme.

Foucault teigia, jog išėjus į laisvę, nuteistieji ir toliau lieka priklausomi nuo teisėsaugos institucijų, kai turi registruotis policijoje, ribojamas jo judėjimas laisvėje. Informantai pripranta prie kalėjimo sąlygų ir neatmeta galimybės toliau daryti nusikaltimus ir tęsti savo kriminalinę „karjerą“: „*Vasarą padaro kokį nusikaltimą, per tą laiką teismas, tas ikiteisminis tyrimas, o paskui ant žiemos ateina, kad jau už grotų pasiunčia. Šiluma, viskas...Ir pavalgęs, išsimaudęs, išsimiegojęs...Nereikia vargt.*” Tai rodo, jog yra visapusiška disciplinavimo mechanizmo, nuo kurio priklausoma institucija, ir to, kuris yra disciplinuojamas, priklausomybė.

Taigi galima kalbėti apie „užburtą ratą“, kai benamiai asmenys susiduria su institucijomis, kurios savo vykdoma veikla ir teikiamomis paslaugomis kontroliuoja jų gyvenimus. Viena vertus, nakvynės namai turėtų skatinti individo integravimąsi į visuomenę, kita vertus asmuo tampa priklausomas nuo šių įstaigų. Atlikus praktiką šiame projekte įgijau daug naudingų žinių, apimančių kokybinių interviu organizavimo klausimus, etnografinio stebėjimo aspektus, taip pat susipažinau su marginalių grupių tyrimo specifika. Įgytos žinios ir patirtis bus naudingos toliau tęsiant studijas sociologijos magistro programoje bei rašant mokslinius darbus.

Literatūra

- [1] Kocai, E. Benamystė kaip socialinis reiškinys. *Filosofija. Sociologija*. 2006. 2: 53-62.
- [2] Foucault, M. *Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas*. Vilnius: Baltos lankos. 1998. 366p.
- [3] Indriliūnaitė, R. Kriminalinė subkultūra už įkalinimo įstaigos ribų: benamiai, buvę nuteistieji. *Grupės ir aplinkos*. 2009. 1: 1-15.
- [4] Hulchanski, J. David; Campsie, Philippa; Chau, Shirley; Hwang, Stephen; Paradis, Emily (eds.) *Finding Home: Policy Options for Addressing Homelessness in Canada*. Toronto: Cities Centre, University of Toronto. 2009. 804p.

INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR INFORMATIKOS KONKURSO „BEBRAS“ INTERAKTYVIOS UŽDUOTYS

E. Sutkutė¹, V. Dagienė²

¹ *Vilniaus universitetas*

² *Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutas*

Informacinių technologijų (IT) ir informatikos konkursas „Bebras“ Lietuvoje vyksta jau dešimt metų. Konkursas pritraukia vis daugiau dalyvių iš Lietuvos ir užsienio valstybių. 2012 metais pirmą kartą Lietuvoje varžybos buvo surengtos ir pradinių klasių mokiniams. Svarbiausias konkurso tikslas – skatinti mokinius giliau domėtis informacinėmis technologijomis ir pagrindinėmis informatikos sąvokomis, ugdyti mokinių kūrybiškumą, algoritminę ir loginę mąstyseną. Mokiniai turėtų išmokti tinkamai ir veiksmingai naudotis informacinėmis technologijomis, kad mokydami bet kurį dalyką būtų pajėgūs įdiegti kompiuterinę įrangą ir taip tobulinti savo mokymosi metodus [1]. Žinoma, norint sudominti jaunesnius, uždavinius reikia labai gerai apgalvoti, tinkamai juos paruošti ir pateikti.

Atliekama uždavinių, skirtų pradinėms klasėms, analizė, išskirti kriterijai, kaupiama įvairių šalių patirtis. Atsižvelgiant į mokinių gebėjimus ir interesus, bandoma nustatyti tinkamiausių uždavinių tipus, sudaryti uždavinių kūrimo metodikas. Pradinukams užduočių formuluotės turi būti glaustesnės ir trumpesnės. Užduotys turi būti kuriamos taip, kad mokiniai dirbtų su konkrečiais objektais: įvairiais veikėjais, daiktais, gyvenimiškais ar pasakų įvykiais. Nemaža interaktyvių uždavinių dalis – tai uždaviniai, kuriuos sprendžiant galima eksperimentuoti, manipuliuojant objektais [2].

Šiais metais tarptautinio konkurso „Bebras“ interaktyvioms užduotims kurti ir tobulinti buvo suprogramuotas įrankis – kompiuterinė programa „Bebras Lodge“ (<http://bebras.licejus.lt>). Interaktyvių užduočių kūrimo įrankis skirtas palengvinti ir pagreitinti užduočių kūrimo procesą. Įrankio sąsaja yra gana paprasta, intuityvi, pritaikyta neprofesionaliems programuotojams, o galimybė naudotis Javascript sistema daro užduotis lanksčias ir lengvai patobulinamas įgudusiems programuotojams. „Bebras Lodge“ suteikia galimybę naudoti jau sukurtas užduotis kaip šabloną naujoms užduotims – tai palengvina darbą,

norint sukurti panašią ar patobulinti esamą užduotį. Javascript sistema leidžia kurti parametrizuotas užduotis, kurios kaskart yra kitokios, nors keičiasi tik vienas ar keli parametrai. Parametrai gali būti parenkami automatiškai apibrėžus tam tikras sąlygas.

Kiekvienai interaktyviai užduočiai galima parinkti skirtingą būdą atsakymui pateikti: pelės spustelėjimu parinkti atsakymą iš duotų variantų, įrašyti atsakymą į langelį, nutempti teisingą variantą į reikiamą vietą, perstumti paveikslėlius reikiama tvarka ir kita, priklausomai nuo uždavinio tipo. Testuojant įrankį buvo kuriamos įvairaus tipo: bendrųjų loginių sprendimų (loginių galvosūkių, kombinatorikos, dėlionių); informacijos sampratos (kodavimo, šifravimo); algoritminio mąstymo (algoritmų sudarymo, vykdymo, programavimo elementų); struktūrų, šablonų (kombinatorikos, diskrečiųjų struktūrų – grafų ir pan.) interaktyvios užduotys [3, 4].

TASK OF THE WEEK
Solve it and gain scores!

14:26

it.bebras.lt/tasks/2011-SK-17

Children have played with the headman Big Beaver's headband and some of the feathers have fallen out. They are trying to put them back.

Fill in the three fallen-out feathers so that a repeating pattern of colours is restored.

You need to be logged in to view your score!

NEXT TASK Rate this task: Difficult Medium Easy

1 pav. Interaktyvi užduotis, kurioje atsakymas pateikiamas nutemptiant iškritusias plunksnas į reikiamas vietas.

Parengtoji interaktyvių uždavinių kūrimo pradinių klasių mokiniams metodika leis greičiau ir geriau parengti užduočių rinkinį šių metų rudenį vyksian-

čioms tarptautinėms varžyboms. Bus panaudojami ir sukurtieji uždavinių šablonai. Atsižvelgiant į testavimo rekomendacijas „Bebras Lodge“ toliau tobulinama.

Literatūra

- [1] Dagienė, V. Information Technology Contests – Introduction to Computer Science **in an Attractive Way**. *Informatics in Education*, 2006, Vol. 5, No. 1, p. 37–46.
- [2] Dagienė, V., Jonaitytė, I. *Informatikos ir informacinių technologijų konkurse „Bebras“ pirmą kartą varžėsi pradinukai. Žvirblių takas, 2012, p. 20-24.*
- [3] Opmanis M., Dagienė V., Truu A. Task Types at “Beaver” Contests Standards. In: V. Dagienė, R. Mittermeir (Eds.), *Proceedings of the 2nd Int. Conference „Informatics in Secondary Schools: Evolution and Perspectives“*, Vilnius, November 2006, p. 509–519.
- [4] Dagienė, V., Paltanavičius, A., Jonaitytė, I. Tarptautinės informacinių technologijų varžybos: modelis ir patirties analizė. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 53, p. 90.

Studentų mokslinė praktika 2013

Projekto *Studentų mokslinės veiklos skatinimas* leidinys.
2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksnių programos 3 prioriteto
„Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ VP1-3.1-ŠMM-01-V priemonė
„Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų
mokslinių darbų skatinimas“

Lietuvos mokslo taryba, Gedimino pr. 3, LT-01103 Vilnius

Maketavo ir spausdino AB spaustuvė „Titnagas“
www.titnagas.lt



MOKSLAS • EKONOMIKA • SANGLAUDA

Kuriame Lietuvos ateitį



EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS



Lietuvos
mokslo
taryba